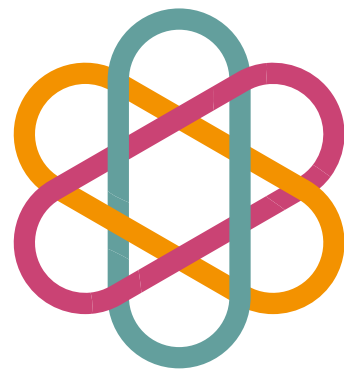
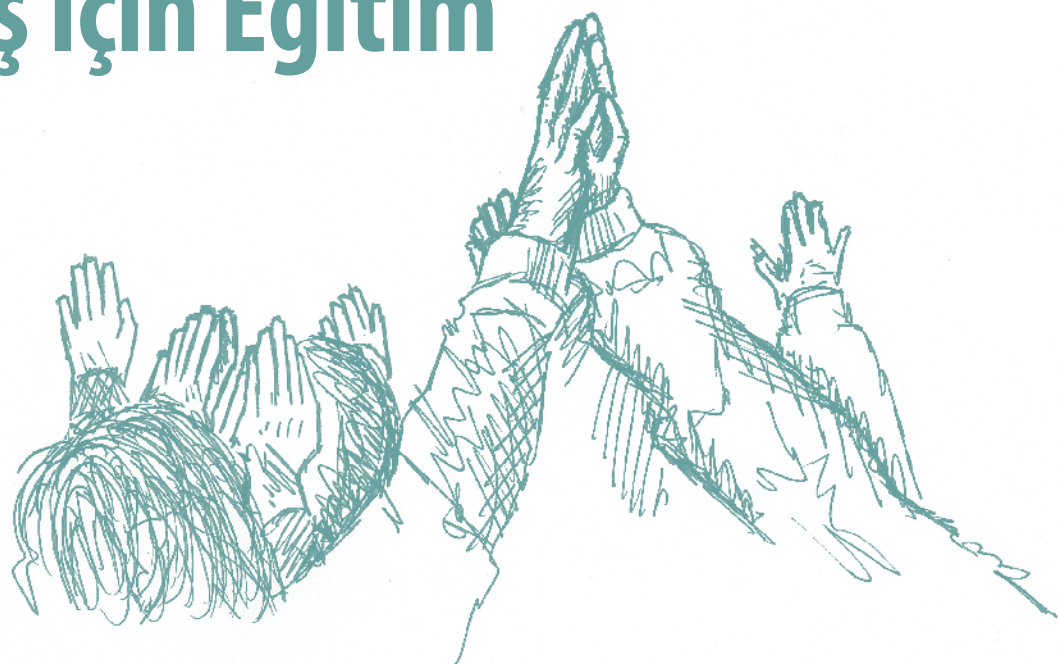

Education for Sustainable Peace in Cyprus

Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ειρήνη στην Κύπρο

Kıbrıs'ta Sürdürülebilir Barış için Eğitim

Association for Historical
Dialogue and Research (AHDR)

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου
και Έρευνας (ΟΙΔΕ)

Tarihsel Diyalog ve
Araştırma Derneği

Policy Paper
Έγγραφο Πολιτικής
Politika Belgesi

Όμιλος ιστορικού διαλόγου
και έρευνας **association**
for historical dialogue
and research tarihsel
diyalog ve arastirma derneği

The Association for Historical
Dialogue and Research (AHDR)

Tarihsel Diyalog ve Araştırma
Derneği (AHDR)

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου
και Έρευνας (ΟΙΔΕ)

Iceland Liechtenstein Norway
Active citizens fund

This publication is funded by the
Active Citizens Fund, the Civil Society
Programme established by the
EEA and Norway Grants Financial
Mechanisms 2014-2021.

Bu yayın Avrupa Ekonomik Alanı
ve Norveç Hibeleri 2014-2021 Mali
Mekanizması kapsamındaki bir Sivil
Toplum Programı olan Active Citizens
Fund'ın (Türkçe: *Aktif Vatandaşlık Fonu*)
katkısıyla yayınlanmıştır.

Η παρούσα έκδοση χρηματοδοτείται
από το Active Citizens Fund (ACF),
το Πρόγραμμα για την Κοινωνία
των Πολιτών που αποτελεί μέρος
των Χρηματοδοτικών Μηχανισμών
του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου
και Νορβηγίας (EEA & Norway Grants)
2014-2021.

Disclaimer:

The views expressed in this resource
do not necessarily reflect the opinions
of the donors.

Yasal Uyarı:

Bu kaynakta belirtilen görüşler hibede
bulunan kurum veya kuruluşların
görüşlerini yansıtmayabilir.

Αποποίηση ευθύνης:

Οι απόψεις που εκφράζονται σε
αυτή την έκδοση δεν ταυτίζονται
απαραίτητως με τις απόψεις των
χορηγών.

Scientific Consultant:

Michalinos Zembylas

Bilimsel Danışman:

Michalinos Zembylas

Επιστημονικός Σύμβουλος:

Μιχαλίνος Ζεμπύλας

Authors:

Özge Özoğul, Loizos Loukaidis

Yazarlar:

Özge Özoğul, Loizos Loukaidis

Συγγραφείς:

Özge Özoğul, Λοΐζος Λουκαΐδης

Project Coordinator:

Özge Özoğul, Loizos Loukaidis

Proje Koordinatörü:

Özge Özoğul, Loizos Loukaidis

Συντονιστές Προγράμματος:

Özge Özoğul, Λοΐζος Λουκαΐδης

Translators:

Özge Özoğul (Turkish)

Elena Tornariti (Greek)

Çeviri:

Elena Tornariti (Yunanca)

Özge Özoğul (Türkçe)

Μεταφράστριες:

Έλενα Τορναρίτη (Ελληνικά)

Özge Özoğul (Τουρκικά)

Layout and design:

Philippos Vassiliades

Tasarım:

Philippos Vasiliades

Σχεδιασμός:

Φίλιππος Βασιλειάδης

Printed by:

Kailas Printers and Lithographers Ltd.

Baskı:

Kailas Printers and Lithographers Ltd.

Εκτυπώθηκε από:

Kailas Printers and Lithographers Ltd.

Contact information

The Association for Historical
Dialogue and Research (AHDR)
Home for Cooperation,
28 Markou Drakou Street,
1102 Nicosia, Cyprus

İletişim

Tarihsel Diyalog ve Araştırma
Derneği (AHDR)
Dayanışma Evi
28 Markou Drakou Sokak,
1102 Lefkoşa, Kıbrıs

Στοιχεία επικοινωνίας

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου
και Έρευνας (ΟΙΔΕ)
Σπίτι της Συνεργασίας,
Μάρκου Δράκου 28,
1102 Λευκωσία, Κύπρος

Email:

ahdr@ahdr.info

Website:

www.ahdr.info

E-posta:

ahdr@ahdr.info

Websitesi:

www.ahdr.info

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο:

ahdr@ahdr.info

Ιστότοπος:

www.ahdr.info

© Association for Historical
Dialogue and Research, 2023
All rights reserved.

© Tarihsel Diyalog ve
Araştırma Derneği, 2023
Tüm hakları saklıdır.

© Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου
και Έρευνας, 2023
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

POLICY PAPER

EDUCATION FOR SUSTAINABLE PEACE IN CYPRUS

Preamble

The Association for Historical Dialogue and Research (AHDR) is a non-governmental, non-profit, inter-communal organisation in Cyprus, established in 2003. Over the years, the AHDR has made a contribution to the fields of history and peace education by advancing understanding, dialogue and critical thinking; creating opportunities for intercommunal contact; developing educational materials; establishing the Home for Cooperation, a community and educational centre in Nicosia; providing numerous opportunities for capacity building for teachers and students of all educational levels from all communities; advancing the exploration of heritage and memory through city walks and study visits; and collaborating with educational stakeholders for the introduction of innovative pedagogical approaches in formal and non-formal education. Additionally, the AHDR provides spaces and opportunities for promoting a culture of reconciliation, sustainable peace, and non-violence through quality education in line with international frameworks and guidelines of UNESCO and the Council of Europe.

Introduction

This Policy Paper offers a comprehensive framework for stakeholders in education, such as policymakers, school leaders, teachers, researchers, **youth**¹ and members of civil society, to promote sustainable peace in Cyprus through **an education founded in human rights and democracy, intercultural solidarity, social justice and compassion, non-violence, anti-racism, gender equality and sustainable development**. This Policy Paper builds on the previous policy work of the AHDR as well as on its accumulated expertise, both in Cyprus and abroad. It proposes recommendations which take into account existing opportunities and challenges, and require coordination and cooperation between authorities, institutions, and organisations in the formulation and implementation of policies.

For the purposes of the Policy Paper, a three-stage consultation process was used that synthesised experts' insights from a range of disciplines. Experts were asked to evaluate the current status of education in Cyprus, its challenges and opportunities and to propose a comprehensive course of action. **The process has made it possible to identify new trends in education, draw connections with today's local, regional, and global trends, and suggest the best possible policy recommendations for Cyprus.** The policy recommendations are based on the vision, mission, and the future priorities of the AHDR, current trends in education in conflict/post-conflict and post-colonial societies, the three-step consultation-driven procedure followed for the production of this paper, and the relevance to local curricula and to educational challenges.

This Policy Paper offers a comprehensive framework to promote sustainable peace in Cyprus through an education founded in human rights and democracy, intercultural solidarity, social justice and compassion, non-violence, anti-racism, gender equality and sustainable development.

In this Policy Paper, **sustainable peace is understood as both a goal and a process with policies and activities aimed at the prevention of all forms of violence and the cultivation of cultures of peace** – a vision that is reinforced by the 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the United Nations in 2015. Specifically, Sustainable Goal 4.7 of this Agenda is to ensure that by 2030 “all learners acquire the knowledge and skills needed to promote sustainable development, including, among others, through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development”². Sustainable peace, therefore, is understood not only as the absence of violence or conflict but as “a positive, dynamic participatory process where dialogue is encouraged, and conflicts are solved in a spirit of mutual understanding and cooperation”³.

¹ The United Nations, for statistical purposes, defines 'youth' as people between the ages of 15 and 24. Secretary-General's Report to the General Assembly, A/36/215, 1981.

² General Assembly Resolution 71/313, *Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development*, A/RES/71/313 (6 July 2017), available at https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf.

³ General Assembly Resolution 53/243, *Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace*, A/RES/53/243 (13 September 1999), available from at <http://www.un-documents.net/a53r243.htm>.

The points below summarise the challenges and opportunities in relation to the construction of cultures of **peace**⁴ and non-violence in education as reported by interview and focus group participants who are key stakeholders in education in Cyprus. 'Challenges' reflect ongoing obstacles about formal education, while 'opportunities' outline existing favourable conditions for change inclusive of other types of education. **How far have we come in education over the past 10 years? Where does education stand with regards to contributing to sustainable peace in Cyprus?**

Challenges

1. 'Peace', in the educational system, is related mainly to the solution of the Cyprus Issue, rather than in more comprehensive terms that include intercultural solidarity, respect for human rights, social justice, gender equality and environmental sustainability.
2. **Identities are constructed and promoted in essentialist and monolithic ways in the context of formal education**, especially through the teaching and learning of history, social sciences, and languages. Perspectives and accounts that differ from hegemonic narratives are marginalised within each community. History education predominantly narrates political history, violence, and wars, reflecting how the present and the future is understood in the two educational contexts.
3. **School commemorations of national days are often instrumentalised for the generation of an ethos that promotes division and animosity** while failing to promote social justice, mutual respect, collaboration, solidarity, and community engagement for social change.
4. Even though specific efforts have been made to introduce educational interventions, policy, and curricular guidelines on peace, human rights and/or antiracism education, in practice, education fails to communicate that living in multicultural, multilingual, and multi-faith societies should be accompanied by inclusion and integration, rather than assimilation of people from diverse backgrounds or demographics.
5. Although, in theory, there seems to be an intention for change, for instance to cultivate a culture of peace, in practice this is often not translated into concrete pedagogical action. Traditional educational practices do not tend to nurture a conducive environment for the application of skills for conflict resolution, negotiation and dialogue, active non-violence, and active citizenship. At the same time, even while learning about social

change, success is being defined in academic terms with a predominant focus on academic achievement rather than quality education and students' competences for more democratic, participatory, and inclusive societies.

6. **In certain aspects of school life and educational management, a rigid top-down approach is followed**, where dialogue and participation are not encouraged. There is a lack of spaces, schemes, and structures for collaboration between educational stakeholders on issues of common interest or concern. Additionally, there are limited opportunities for networking between and within the schools and the community. Educational systems are centralised, and schools have almost no autonomy which, at times, limits the opportunities for bridging the gap between teaching for social change and working for it on the ground.
7. **Education in Cyprus ignores the centrality of online spaces in shaping the perceptions and lives of children and young people**, and fails to recognise its role as a source of both information and disinformation. Outdated teaching methods employed in formal education lead to a lack of interest in the knowledge, values and attitudes promoted in the classroom, while the mechanisms used for propaganda and fake news succeed in contributing to the formation of young people's perceptions and ideologies.
8. In terms of institutional support of efforts to promote education for sustainable peace, **there is a lack of monitoring and evaluation mechanisms for strategic educational plans and actions**. This concerns not only non-formal projects and activities for teachers and students, but also official policies and programmes initiated in the context of formal education. The lack of consistent teacher training on issues related to the promotion of education for sustainable peace often leads to limited, unorganised and sporadic activities that do not sufficiently address racism, xenophobia, ethnocentrism, conscious or unconscious bias, attitude, and hate speech in educational settings.

How far have we come in education over the past 10 years? Where does education stand with regards to contributing to sustainable peace in Cyprus?

⁴ General Assembly Resolution 52/13, *Culture of peace*, A/RES/52/13 (20 November 1997) identifies a culture of peace as an integral approach to preventing violence and violent conflicts, and an alternative to the culture of war and violence based on education for peace, the promotion of sustainable economic and social development, respect for human rights, equality between women and men, democratic participation, the free flow of information and disarmament. Available from <http://www.un-documents.net/a52r13.htm>.

Opportunities for change

1. **Access to non-formal education opportunities has increased through the successful efforts of civil society in transferring international experience to Cyprus and adapting it to local conditions** while respecting the sensitivities of all communities. Small ruptures have been made to the challenges identified above in relation to education, and efforts have been made to highlight the importance of history teaching for reconciliation. The AHDR has produced history education material and guidelines, including for 'difficult' or controversial topics that can facilitate much needed discussions about war, peace, identity, and the 'other'.
2. **Non-governmental organisations (NGOs) have created physical spaces** such as the Home for Cooperation and Famagusta Avenue Garage. Non-physical spaces, such as *bahçec*, a history initiative, have, too, been created by collective efforts of individuals for people from different walks of life to learn, reflect, and actively engage in dialogue.
3. Additionally, **projects such as 'Imagine' promote contact between students and teachers from all communities, challenge stereotypes, raise awareness for diversity, and contribute towards the development of sustainable peace**. The successful implementation of 'Imagine' by the AHDR under the auspices of the Technical Committee on Education with funding from the Federal Foreign Office of the Republic of Germany has increased the visibility of the organisation, especially in relation to issues of antiracist/peace/human rights education. Between 2017-2022, a total of 6117 students participated in the bicomunal workshops accompanied by 714 teachers. Another 518 teachers participated in teacher training in addition to 92 head teachers who attended the head teachers' conference in 2019.
4. Over the past decade, several new alliances and collaborations between different stakeholders have flourished, thus giving the opportunity to people not traditionally engaged with reconciliation activities to be exposed to other narratives. For example, **teacher trade unions from across the divide have intensified their collaboration with NGOs and have implemented actions under the European Trade Union Committee for Education (ETUCE)**. Similarly, NGOs have established collaborations with policymakers and educational authorities in both communities and internationally, thus gaining further access to opportunities for collaboration, networking, and funding. In the AHDR's case, collaborations with the Council of Europe have been the backbone of the Association's flourishing.

5. **The launch of the Observatory on History Teaching in Europe by the Council of Europe**, whose main purpose is to collect and make available information on how history is taught in seventeen Member States, including Cyprus, Greece, and Turkey, is a positive development in the region.
6. In recent years, there have been efforts to reform the Greek Cypriot and Turkish Cypriot educational systems (for instance, revision of curricula and timetables). One such example is the adoption of the 'Code of Conduct Against Racism and Guide for Managing and Recording Racist Incidents' (2015), a holistic framework to tackle issues of racism and discrimination in the Greek Cypriot community. In the Turkish Cypriot community, Cyprus History programs developed under "Primary Education Program Development project" in 2016 placed an importance on the goal of bringing up individuals who can think critically, who internalise a culture of peace and democracy, respect human rights, and take initiative.

B

AHDR's Vision and Principles for Sustaining Peace through Education in Cyprus

The AHDR's vision and priorities for sustainable peace through education in Cyprus are elaborated upon in this Policy Paper in order to inform the organisation's work for the years to come; to establish alliances with stakeholders in the field; to gain support for our work; to make a contribution to the scientific state of art in the field, and to disseminate a comprehensive paper of reference for other entities.

Vision

The Association for Historical Dialogue and Research (AHDR) envisions an education that creates the conditions for children, youth, and teachers to respond effectively to the challenges Cyprus is facing in relation to the existing culture of violence⁵. This should be done by equipping individuals with the relevant knowledge, skills, and attitudes for creating a culture of peace, and rethinking our relationship with the Earth and with each other. In doing so, the AHDR adheres to international documents and guidelines by international organisations such as the UN⁶, UNESCO⁷ and the Council of Europe⁸⁹.

The following five principles are adhered:

Education is evidence-informed to address the pressing challenges related to a culture of violence, and to promote a culture of sustainable peace. The AHDR envisions to continue basing its work on scientific research and is informed by the latest trends in the fields of history education, peace and anti-racist education and related fields. At the heart of this vision is to ensure that relevant assessment, evaluation, support and coordination mechanisms are in place which facilitate the introduction and implementation of quality educational programs and the development of state-of-the-art educational resources. This effort should connect the micro context of Cyprus to other conflict and post-conflict societies in order to learn from the challenges and successes of other countries.

⁵ With its components listed as: belief in power that is based on force, having an enemy, authoritarian governance, secrecy and propaganda, armament, exploitation of people, exploitation of nature, patriarchy. <https://www.culture-of-peace.info/copoj/definition.html>.

⁶ See Sustainable Development Goals (SDGs), UN Convention on the Rights of the Child (1989), UN Security Council Resolution 2250 (2015) that acknowledges that "young people play an important and positive role in the maintenance and promotion of international peace and security".

⁷ See UNESCO (2022). *Transforming education for the future*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382765>. See also Sriprakash, A., Nally, D., Myers, K., & Ramos-Pinto, P. (2020). *Learning with the past: Racism, education and reparative futures*. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education Report. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374045.locale=en>.

⁸ See Council of Europe (2010). *Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education*, Recommendation CM/Rec (2010)7 and Explanatory Memorandum. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

⁹ See Council of Europe (2021). *The Reference Framework of Competencies for Democratic Culture In Brief*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. Available at <https://rm.coe.int/prems-004721-the-reference-framework-of-competences-for-democratic-cul/1680a27f24>.

Accessible, dynamic, decentralised learning spaces and networks are created to allow for collaborative learning and research to flourish. The AHDR acknowledges the role that physical, virtual, affective, and intellectual spaces and networks play in building relations, sharing expertise, and co-learning and co-creating resources. The AHDR envisions to establish new spaces to bring about a paradigm shift in education that will encompass quality and innovation, raise awareness, and inspire action for social change in respective communities, intercommunally and internationally, as well as platforms to deal with challenges to human rights, peace, and solidarity.

Education promotes not only a critical and democratic mindset¹⁰, but also active citizenship and civil courage¹¹ to take action against discrimination, xenophobia, racism, extremism, violence, climate change and environmental degradation, and for intercultural respect and solidarity. The AHDR envisions an education which prepares children and youth to be active agents of social change rather than bystanders. Part of this effort should recognise the entanglement of the human and the non-human and focus on identifying the best pedagogical approach to involve students in tangible actions for the protection of the environment.

There is an inclusive and participatory approach following bottom-up and democratic procedures that deals creatively and constructively with the past to be able to revisit issues that have been considered controversial or sensitive. The AHDR envisions an education that respects individuals' multiple identities and avoids monolithic and essentialist representations of the past.

Education follows a strategic approach when dealing with sensitive issues to ensure smooth and widespread implementation as well as sustainability of initiatives. The AHDR proposes that relevant educational stakeholders – in both formal and non-formal education – join forces and collaborate, designing interventions with all communities in mind, leaving no-one behind.

¹⁰ Democratic mindset consists of the following qualities: empathetic, engaging, professional, anti-bias, creative, humorous, motivating, respectful, equal - permeating all aspects of life. <https://www.7xjung.de/>

¹¹ Civil courage can be defined as a form of individual action in instances of injustice, discrimination, and abuse in a social situation. Schwan, G. (2004). *Civil Courage and Human Dignity: How to Regain Respect for the Fundamental Values of Western Democracy*. *Social Research: An International Quarterly* 71(1), 107-116. doi:10.1353/sor.2004.0024.

C

Stakeholders

Educational stakeholders hold intersecting, and sometimes overlapping, responsibilities and opportunities for promoting change in regard to the aforementioned vision, priorities and recommendations. The table below outlines the **stakeholder ecosystem¹²** and the stakeholders' envisioned roles and areas of collaboration. They are categorised and placed according to envisioned engagement with the AHDR for implementation of recommendations that will be outlined below.

Who should take action?

NGOs

Raise public awareness via campaigns, programs and activities, provide spaces for all voices and dialogue, and support and question the work of policymakers

The research community

Map the needs and challenges, analyse curricula and textbooks, offer concrete suggestions for action, and guide policymaking

Teachers

Participate in all stages of policymaking, planning, implementation and evaluation

Youth organisations initiate actions and projects, and claim their space as active agents in social, educational and political processes in order to influence and shape decisions

Who should be consulted?

Trade unions

Approach social and educational issues in conjunction and in a comprehensive way, create alliances and claim equal access and quality in education

School leaders

Adopt a whole-school approach to create conditions in their schools for a culture of peace to be cultivated in a participatory and democratic way

Local administrations

Promote initiatives and programs of youth and NGOs related to a culture of peace through their own actions and by reaching out to residents, parents, children and youth.

Parents' associations

Take part in dialogical processes regarding the implementation of policies and programs related to the promotion of sustainable peace through education

Who should support the sustainability of actions?

Media

Adopt an inclusive language and non-violent communication approaches, and hold stakeholders accountable for the steps they take in education

Political parties

Develop an educational vision, a plan of action, policy proposals, and monitoring and evaluation mechanisms

International organisations

Play a role through funding and support to educational programs. Hold local authorities and governments accountable to international agreements and frameworks

Private sector

Initiate corporate social responsibility, and contribute to social change via partnerships, funding, technical expertise, training, and advocacy

¹² This list can be expanded further. However, for practical reasons, it mainly includes the stakeholders we consulted during the process of preparing this report.

In light of the vision and principles, in the following section we present our recommendations¹³ with regards to four priority areas:

1. Curricula and educational materials
2. Ethos of learning and pedagogical approaches
3. Networks and spaces for collaboration and engagement
4. Education policy and practice

Priority 1: Curricula and educational materials

1. **All stakeholders** should nurture multiperspectivity and respect for multiple narratives, identities and views to allow for a healthy dialogue between parties starting from a young age. This can be done by integrating methodological tools such as debating, dialogue and active listening skills throughout the curricula in order to enable learners to learn about and cope with controversial issues and develop social and emotional skills. This may also be done by promoting a broader understanding of citizenship where multiple identities are cherished.
2. **All stakeholders** should cultivate critical thinking to foster collective responsibility and resilience to respond effectively in situations of crisis (conflict, refugee crisis, pandemic, etc.).
3. **Policymakers, NGOs, and teachers** should foster the basic principles of democratic citizenship, social justice, and fairness, and promote human rights at a policy level and in communities of learning throughout the curriculum, but also through engaging students in community projects and other activities that have a practical and meaningful impact.
4. **Policymakers, NGOs, youth organisations, trade unions, and political parties** should integrate issues of peace, citizenship, human rights, environmental and **global education**¹⁴ throughout the curriculum and offer concrete suggestions for dealing with such issues in the educational process.
5. **NGOs, teachers, and trade unions** should link micro and individual issues, such as psychosocial issues and identity to address macro issues, such as war, conflict, trauma, peace. Similarly, local issues may be contextualised in the region or in the world in order to provide the necessary distance to be able to discuss sensitive issues.

6. **Policymakers, NGOs, and trade unions** should invest in **plurilingual and intercultural education**¹⁵ in early childhood to contribute to inclusive education, educational achievements and participation in democratic culture; to support the educational inclusion of migrant and marginalised learners; and to act as a tool to deconstruct stereotypes and share experiences. This should go hand in hand with the promotion of multilingualism, language learning, and the exploration of linguistic diversity in Cyprus.
7. **Policymakers, NGOs, the research community, and trade unions** should develop state-of-the-art and culturally and contextually appropriate educational materials, based on commonly accepted international frameworks and standards, that foster critical thinking, multiperspectivity, problem solving, cooperation, mediation and negotiation skills, self-reflection, compassion, and promote **critical and active empathy**¹⁶, solidarity and peaceful coexistence. Materials should be disseminated widely and strategically via the use of both non-traditional and mainstream media.

Priority 2: Promotion of a different ethos of learning, supported by innovative pedagogical approaches and processes

1. **Policymakers, and trade unions** should invest in research on the fields of history and peace education and establish support mechanisms that allow for scientifically rigorous projects and initiatives that contribute to bridging the gap between theory and practice. This goes hand in hand with offering carefully designed opportunities for professional development for teachers, school leaders, and practitioners based on their needs and priorities for the cultivation of critical and reflective practitioners.
2. **Policymakers, NGOs, school leaders, and parents' associations** should invest in adult education and promote lifelong learning. They should involve and communicate with families as partners to ensure successful implementation of peace education interventions.
3. To support pluralism in society, to address misinformation and disinformation related to history, to combat extremism and radicalisation, **policymakers, NGOs, the research community, and the media** should promote digital and media literacy such as awareness of algorithmic processes in information access systems and the related potential risks of uncritical consumption of information, whilst acknowledging the possible contribution of emerging technologies (such as virtual reality and artificial intelligence) to peace, solidarity and empathy.
4. **All stakeholders** should cultivate a growth mindset to keep up-to-date with current trends, practices, movements, and terminology.
5. **Policymakers, NGOs, teachers, and youth organisations** should develop learners' political awareness (democratic rights and values), sense of participation and agency, and strengthen their civil courage. Civil courage enables cultivating individual agency and accountability, and empowers individuals.
6. **NGOs, youth organisations, and teachers** should connect the values and skills linked to active citizenship, civil courage and a democratic mindset with entrepreneurship and employability, so that they are relevant for young people and can broaden future educational and work opportunities.
7. **NGOs and teachers** should link history education to the present and current events in order to increase the interest of learners and engage them in dialogue. They should also aim to develop learners' historical understanding, thereby enhancing their skills of reasoning, cause and consequence-drawing lessons for the future and inspiring action for social change. At the same time, NGOs and teachers should bring intergenerational exchange of historical narratives into the conversation to aid the reconciliation and peacebuilding process including addressing issues related to memory and trauma.

8. In order to practise inclusivity, **policymakers, NGOs, teachers and local administrations** should shape and diversify educational programs based on all learners' input and diverse learning needs.
9. **Policymakers, NGOs, teachers, and political parties** should use a collaborative approach allowing learners or participants to exchange views and ideas to develop a common vision employing historical dialogue which, under the right circumstances, can be a tool of utmost importance in the process of educational change towards peace.
10. **NGOs, youth organisations, teachers and local administrations** should use issues of common concern and cross-cutting issues to remain relevant, engage new audiences, and to foster collective responsibility and action. For instance, in light of recent environmental disasters on the island, cooperation between both communities is needed. In more general terms, one approach that could be employed is the "Homeland Earth" perspective which suggests that we, all humans on the planet, form an "earthly community of destiny"¹⁷ and should therefore develop a planetary thinking and solidarity, overcoming our (relatively) minor conflicts. Linking learning to real world problems can also strengthen school-community partnerships.

Offer opportunities for professional development for teachers, school leaders, and practitioners based on their needs and priorities for the cultivation of critical and reflective practitioners

¹³ The list of recommendations is not exhaustive and may at times overlap.

¹⁴ The European Declaration on Global Education to 2050 (Dublin Declaration) proposes the following definition: "Global Education is education that enables people to reflect critically on the world and their place in it; to open their eyes, hearts, and minds to the reality of the world at local and global level. It empowers people to understand, imagine, hope and act to bring about a world of social and climate justice, peace, solidarity, equity and equality, planetary sustainability, and international understanding. It involves respect for human rights and diversity, inclusion, and a decent life for all, now and into the future." Available at <https://bit.ly/3MipuHC>.

¹⁵ The Council of Europe defines the vision of plurilingual and intercultural education as equipping learners with "language and intercultural competences that will enable them to operate effectively as citizens, acquire knowledge and develop open attitudes to otherness." Available at <https://www.coe.int/en/web/platform-plurilingual-intercultural-language-education/the-founding-principles-of-plurilingual-and-intercultural-education>.

¹⁶ Critical and active empathy goes hand in hand with critical thinking and self-reflection, and it means engaging with others reflectively, treating their ideas with care and taking action for change. See Zembylas, M. (2019). Teaching for/about empathy in peace education. In Z. Goldberg & S.C. Knittel (Eds.), *Routledge Handbook of Perpetrator Studies* (pp. 369-373). New York: Routledge.

¹⁷ Morin, E. & Kern, A. B. (1999). *Homeland Earth: A Manifesto for the New Millennium*. Cresskill: Hampton Press. Inspired by the book, the Homeland Earth Campaign of Austrian Peace Research Centre (ASPR) was implemented in 2021. <https://www.globalcitizenshipfoundation.org/article/education-for-homeland-earth-framework-to-mainstream-global-citizenship-education-the-austrian-experience>.

Priority 3: The creation of new networks and spaces for collaboration and engagement

1. **NGOs, and youth organisations** should work with local authorities, community learning centres and institutions (such as local history clubs, museums, and universities) to build relations and engage in consultation with communities, local NGOs, and youth in all areas, thus developing programs and strategies of shared ownership and supporting existing research and practices.
2. **NGOs, youth organisations, teachers and school leaders** should create accessible, alternative, and autonomous safe spaces where outdoor, experiential, and place-based learning can take place while, at the same time, harness technology/video-conference platforms to keep spaces alive virtually when people cannot physically meet.
3. **Policymakers, NGOs, and the research community** should establish interdisciplinary partnerships, alliances and collaborative networks across Cyprus and internationally with different stakeholders (such as universities, the research community, academics, artists, policymakers) to share expertise, co-construct innovative teaching and learning material, digital tools, online databases and publications, and to maximise possibilities for success of any intervention aiming towards a paradigm shift in education for social change.
4. **Policymakers, and school leaders** should use **shared education**¹⁸ as a platform to increase intercommunal contact, communication, and collaboration between the different communities in Cyprus through education and examine the possibility of extending this strategically and gradually to promote **integrated education**¹⁹ structures for those who opt for this choice.
5. **Policymakers** should establish a coordinating platform between the two educational systems in Cyprus as well as between formal and non-formal education, to identify issues of common interest such as the protection of heritage and the environment and the eradication of hate speech, all forms of discrimination and xenophobia from curricula, textbooks, and school practices, in line with UNESCO and Council of Europe guidelines.
6. **Policymakers, NGOs, and international organisations** should promote international exchange programs for youth and teachers to interact with different viewpoints, connect the local to the regional and global, and learn from international experience.

7. **Policymakers, and NGOs** should recognise the role of diaspora in peacebuilding and collaborate with diaspora schools for the promotion of peace.
8. **NGOs, youth organisations, teachers, trade unions, and school leaders** should develop a working relationship with authorities and decision makers and secure their collaboration, in order to safeguard the smooth implementation of peace education-related projects and activities and cultivate ownership among educational stakeholders as well as build trust towards civil society.

Priority 4: A new and democratic approach to education policy and practice

1. **Policymakers, the research community, and political parties** should establish mechanisms at various levels of governance that use an evidence-informed approach to educational planning and policymaking with input from experts in education and the active engagement of different stakeholders.
2. **Policymakers, NGOs, trade unions, and school leaders** should support schools to develop, implement and evaluate whole-school anti-discrimination/anti-racist policies, rather than ad-hoc activities. They should also provide sustained guidance and support to teachers in order to ensure the successful implementation of whole-school approaches.
3. **Policymakers, NGOs, the research community, trade unions, school leaders, and political parties** should cultivate a democratic culture by addressing issues of power and privilege and creating more egalitarian power structures.
4. **Policymakers, NGOs, youth organisations, and political parties** should cultivate resilience against radicalisation and extremism through the development of policies and platforms that promote mental health and mindful working environments in formal and non-formal education.
5. **All stakeholders** should use inclusive language to challenge ethnic, community background, age, sex, gender, or racial discrimination, acknowledging the power of language in reinforcing prejudice, racism, and hatred, whilst remaining aware of how people may be facing different modes of oppression or privilege because of the intersection of social and political identities.
6. **All stakeholders** should establish frameworks and platforms, or use existing ones, that will empower children and youth to meaningfully participate in dialogue and decision-making processes.
7. **Teachers and school leaders** should invest in early-identification and empowerment of marginalised groups/at-risk learners while, at the same time, ensure that everyone feels a part of the process and is engaged.
8. **Policymakers, NGOs, youth organisations, teachers, trade unions, school leaders, and local administrations** should stress the role of increasing meaningful contact for humanising the historical 'others' and being open to newly arrived populations and vulnerable groups.

Use inclusive language to challenge ethnic, community background, age, sex, gender, or racial discrimination, acknowledging the power of language in reinforcing prejudice, racism, and hatred, whilst remaining aware of how people may be facing different modes of oppression or privilege because of the intersection of social and political identities

As the Association for Historical Dialogue and Research (AHDR), we acknowledge the need for structural change, and the importance of active and consistent support and collaboration of all stakeholders for the vision of sustainable peace, regardless of different perspectives and narratives, as well as peace processes. We also acknowledge that efforts and interventions should be introduced gradually taking into account contextual factors including local and global challenges and developments. No single organisation or stakeholder carries the sole responsibility for taking the AHDR vision and recommendations forward. Rather, the achievement of each one of these goals will only occur if different stakeholders coordinate their efforts towards mutually agreed outcomes. Thus, a major component of the implementation of this strategy is the promotion of increased coordination and cooperation, building on the previous achievements of the AHDR. In this endeavour, the AHDR is committed to show leadership in bringing together the different stakeholders. To facilitate the process, the recommendations outlined in this strategy will be translated into a multi-year plan of action and the related actions will be monitored and evaluated.

Education needs to become inclusive and participatory, engaging all stakeholders to ensure the sustainability of proposed reforms. It needs to follow an evidence-informed and interdisciplinary approach. Additionally, educational stakeholders need to implement creative and innovative learning solutions which involve the development of digital tools and e-learning sources and courses. The aim of education is to be learner-centred, equipping learners as active citizens. Sustainable peace is a process of change which requires the establishment of accessible, decentralised, and alternative spaces and collaborative networks. These steps may allow us to build trust and respect diversity both inter- and intra-communally.

The AHDR recognises that even small ruptures in the system are small victories and are worth celebrating, and these should contribute to the psychosocial resilience of the ones working for peace through education. The AHDR recognises that education is not the only tool for sustainable peace yet considers that it can lead to considerable transformation in society.

¹⁸ The Education Authority in Northern Ireland defines Shared Education as: "Schools from different sectors working in partnership to provide opportunities for pupils, staff and the community to engage in collaborative and meaningful learning experiences." <https://www.eani.org.uk/parents/shared-education>.

¹⁹ Integrated schools in the case of Northern Ireland ensure that children from diverse backgrounds are educated together. <https://www.education-ni.gov.uk/articles/integrated-schools>.

POLİTİKA BELGESİ

KIBRIS'TA SÜRDÜRÜLEBİLİR BARIŞ İÇİN EĞİTİM

Önsöz

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR) Kıbrıs'ta, 2003 yılında kurulan toplumlararası ve kar amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. AHDR, kuruluşundan itibaren, anlayış, diyalog ve eleştirel düşünceyi geliştirerek; toplumlararası temas için fırsatlar yaratarak; Lefkoşa'da bir toplum ve eğitim merkezi olan Dayanışma Evi'ni kurarak; tüm toplumlardan her eğitim seviyesindeki öğretmen ve öğrenciye çok sayıda kapasite geliştirme fırsatı sağlayarak; kent turları ve inceleme gezileriyle miras ve hafızanın araştırılmasını ilerleterek; örgün ve yaygın eğitimde yenilikçi pedagojik yaklaşımların tanıtılması için eğitim paydaşlarıyla iş birliği yaparak tarih ve barış eğitimine katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak, AHDR, UNESCO ve Avrupa Konseyi'nin uluslararası çerçeveleri ve yönergeleri doğrultusunda yapılandırılan kaliteli bir eğitim aracılığıyla uzlaşma, sürdürülebilir barış ve şiddetsizlik kültürünü teşvik etmek amacıyla oluşturulan alanlar ve olanaklar sağlamaktadır.

Giriş

Bu Politika Belgesi, **insan hakları ve demokrasi, kültürlerarası dayanışma, sosyal adalet, şefkat, şiddetsizlik, ırkçılık karşıtlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilir kalkınmayı temel alan bir eğitim** yoluyla Kıbrıs'ta sürdürülebilir barışı teşvik etmek amacıyla yasa yapıcılar, okul idarecileri, öğretmenler, araştırmacılar, **gençler**¹ ve sivil toplum kuruluşlarının üyeleri gibi eğitim paydaşlarına yönelik kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu belge, AHDR'nin geçmiş politika çalışmaları yanı sıra gerek Kıbrıs'ta, gerekse yurtdışında edindiği uzmanlık birikiminden yola çıkarak oluşturulmuştur. Bu belge aynı zamanda şu anda gözlemlenen fırsat ve zorlukları göz önünde bulundurarak yeni politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında yetkili merciler, kurumlar ve kuruluşlar arasında koordinasyon ile iş birliği oluşturulmasını gerektiren öneriler sunmaktadır.

Politika Belgesi'nin amaçları doğrultusunda, çeşitli disiplinlerden uzmanların görüşlerini sentezleyen üç aşamalı bir istişare süreci izlenmiştir. Uzmanlardan, Kıbrıs'taki eğitimin mevcut durumunu, eğitimde karşılaşılan sıkıntıları ve fırsatları değerlendirmeleri ve kapsamlı bir yol haritası önermeleri istenmiştir. **Bu süreç, eğitimde yeni akımların izlenmesini, güncel yerel, bölgesel ve küresel gelişmelerle bağ kurulmasını ve Kıbrıs için mümkün olan en iyi politika öneri ve tavsiyelerinin ortaya konulmasını mümkün kılmıştır.** Politika önerileri, AHDR'nin vizyon, misyon ve gelecekteki önceliklerini, çatışma durumu veya çatışma sonrası ve sömürgecilik sonrası toplumlarda eğitimdeki güncel yaklaşımları, bu belgenin oluşturulmasında izlenen üç aşamalı istişareye dayalı prosedürü ve yerel öğretim programlarına ve eğitimle ilgili zorluklara uygunluğu temel almaktadır.

Bu Politika Belgesi, insan hakları ve demokrasi, kültürlerarası dayanışma, sosyal adalet, şefkat, şiddetsizlik, ırkçılık karşıtlığı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilir kalkınmayı temel alan bir eğitim yoluyla Kıbrıs'ta sürdürülebilir barışı teşvik etmek amacıyla kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Bu Politika Belgesi'nde **sürdürülebilir barış, her türlü şiddetin önlenmesini ve barış kültürünün geliştirilmesini amaçlayan politika ve aktiviteleri içeren bir hedef, aynı zamanda bir süreç olarak tanımlanmaktadır.** Bu vizyon, Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Hedefleri ile de vurgulanmaktadır. Özellikle 4.7 numaralı hedef ile, "2030'a kadar sürdürülebilir kalkınma ve yaşam tarzları için eğitim, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, barış ve şiddetsizlik kültürünün geliştirilmesi, dünya vatandaşlığı ve kültürel çeşitliliğin ve kültürün sürdürülebilir kalkınmaya katkısının takdiri yoluyla, bütün öğrenciler tarafından sürdürülebilir kalkınmanın ilerletilmesi için gereken bilgi ve becerinin kazanımının sağlanması"² hedeflenmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir barış, yalnızca şiddet veya çatışmanın yoksunluğu olarak değil "diyalog kurmanın teşvik edildiği, çatışmaların ortak anlayış ve iş birliği ruhu içinde çözüldüğü, olumlu, dinamik katılımcı bir süreç" olarak tanımlanmaktadır³.

¹ Birleşmiş Milletler, istatistikî sebeplerden, 'genç'leri 15-24 yaş arasındaki insanlar olarak tanımlamaktadır. Genel-Sekreteri'nin Genel Kurul'a Raporu, A/36/215, 1981.

² 71/313 sayılı Genel Kurul Kararı, *Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemine ilişkin İstatistik Komisyonu Çalışmaları*, A/RES/71/313 (6 Temmuz 2017), https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf adresinden erişilebilir.

³ 53/243 sayılı Genel Kurul Kararı, *Barış Kültürü Deklarasyonu ve Eylem Programı*, A/RES/53/243 (13 Eylül 1999), <http://www.un-documents.net/a53r243.htm> adresinden erişilebilir.

Aşağıda belirtilen noktalar, Kıbrıs'ta eğitimin önemli paydaşları ile yapılan görüşme ve odak gruplarda katılımcılar tarafından belirtildiği şekilde, eğitimde **barış**⁴ ve şiddetsizlik kültürünün inşasına ilişkin zorlukları ve fırsatları özetlemektedir. 'Zorluklar' örgün eğitimle ilgili devam eden engelleri yansıtırken, 'fırsatlar' diğer eğitim türlerini de kapsayacak şekilde değişim için mevcut elverişli koşulları özetlemektedir. **Eğitimde son 10 yılda ne kadar yol kat ettik? Kıbrıs'ta sürdürülebilir barışa katkıda bulunma açısından eğitimde hangi noktadayız?**

Zorluklar

1. Eğitim sisteminde 'barış', kültürlerarası dayanışma, insan haklarına saygı, sosyal adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevresel sürdürülebilirliği içeren daha kapsamlı ifadelerden ziyade, esas olarak Kıbrıs sorununun çözümünüyle ilişkilendirilmektedir.
2. **Kimlikler**, örgün eğitim bağlamında, özellikle de tarih, sosyal bilimler ve dillerin öğretimi ve öğrenimi yoluyla **özcü ve tek yanlı şekillerde inşa edilmekte ve geliştirilmektedir**. Egemen söylemlerden farklı bakış açıları ve anlatılar her iki toplum içinde marjinalleştirilmektedir. Tarih eğitiminde ağırlıklı olarak siyasi tarih, şiddet ve savaşlar anlatılmakta, bu da her iki eğitim bağlamında bugünün ve geleceğin nasıl anlaşıldığını yansıtmaktadır.
3. **Okullarda milli günlerin anma etkinlikleri** sosyal adaleti, karşılıklı saygıyı, iş birliğini, dayanışmayı ve sosyal değişim için toplumsal katılımı teşvik etmekte başarısız olurken **genellikle bölünmeyi ve düşmanlığı teşvik eden bir kültürün oluşması için araç olarak kullanılmaktadır**.
4. Barış, insan hakları ve/veya ırkçılık karşıtı eğitime ilişkin girişimleri, politikaları ve eğitim programlarının ilkelerini tanıtmak için özel çabalar sarf edilmiş olsa da, uygulamada eğitim, çok kültürlü, çokdilli ve çok inançlı toplumlarda yaşamının, farklı kökenlerden veya demografik gruplardan gelen bireylerin asimilasyonundan ziyade kaynaştırma ve entegrasyonla desteklenmesi gerektiğini anlatmakta başarısız olmaktadır.
5. Teoride, örneğin barış kültürü geliştirmek gibi değişim için bir amaç varmış gibi görünse de, pratikte bu genellikle somut pedagojik eyleme dönüştürülmemiştir. Geleneksel eğitim uygulamaları çatışma çözümü, müzakere ve diyalog, aktif şiddetsizlik ve aktif vatandaşlık için becerilerin uygulanması için elverişli bir ortam yaratma eğiliminde değildir. Aynı zamanda, sosyal değişimi öğrenirken bile başarı, kaliteli eğitim ve daha demokratik, katılımcı ve kapsayıcı toplumlar için öğrencilerin yeterliliklerinden ziyade akademik başarıya odaklanılarak akademik anlamda tanımlanmaktadır.

⁴ 52/13 sayılı Genel Kurul Kararı, *Barış kültürü*, A/RES/52/13 (20 Kasım 1997) barış kültürü, şiddetin ve şiddetli çatışmaların önlenmesine yönelik bütüncül bir yaklaşım ve savaş ve şiddet kültürüne alternatif olarak barış için eğitim, sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın desteklenmesi, insan haklarına saygı, kadın-erkek eşitliği, demokratik katılım, serbest bilgi akışı ve silahsızlanma temelinde tanımlanmaktadır. <http://www.un-documents.net/a52r13.htm> adresinden erişilebilir.

6. **Okul yaşamında ve eğitim yönetiminde**, diyalog ve katılımın teşvik edilmediği **katı bir tepeden aşağıya yaklaşım izlenmektedir**. Eğitim paydaşları arasında ortak ilgi veya endişe duyulan konularda iş birliğine yönelik alanların, programların ve yapıların eksikliği söz konusudur. Ayrıca, okullar ve toplum arasında ve içinde ağ kurma fırsatları sınırlıdır. Eğitim sistemleri merkezidir ve okulların neredeyse hiç özerkliği yoktur. Bu da zaman zaman sosyal değişim için öğretim ile sahada bu yönde çalışma arasındaki boşluğu doldurma fırsatlarını sınırlamaktadır.
7. **Kıbrıs'ta eğitim süreçleri çevrimiçi alanların çocuklar ve gençlerin algılarını ve hayatlarını şekillendirmedeki önemini görmezden gelmekte** ve hem bilgi hem de dezenformasyon kaynağı olarak rolünü kabul etmemektedir. Örgün eğitimde kullanılan güncelliğini kaybetmiş öğretim yöntemleri, sınıfta teşvik edilen bilgi, değer ve tutumlara karşı ilgisizliğe neden olurken, propaganda ve yalan haber için kullanılan mekanizmalar gençlerin algı ve ideolojilerinin oluşumuna katkıda bulunmayı başarmaktadır.
8. Sürdürülebilir barış için eğitimin teşvik edilmesine yönelik çabaların kurumsal olarak desteklenmesi açısından, **stratejik öğretim planları ve eylemleri için izleme ve değerlendirme mekanizmalarında yetersizlik olduğu gözlenmektedir**. Bu yalnızca öğretmen ve öğrencilere yönelik yaygın eğitim proje ve aktiviteleri barındırmakla kalmadığı gibi, örgün eğitim kapsamında başlatılan resmi politikalar ve programları da ilgilendirmektedir. Sürdürülebilir barış için eğitimin teşvik edilmesi gibi konularda düzenli öğretmen eğitimlerinin yoksunluğu ırkçılık, yabancı düşmanlığı, etnomerkezcilik, bilinçli olarak veya olmayarak ön yargı içeren davranışlar ve nefret söylemine yeterince cevap veremeyen genellikle kısıtlı, düzensiz ve tek tük yapılan aktivitelerin gerçekleştirilmesine neden olmaktadır.

Eğitimde son 10 yılda ne kadar yol kat ettik? Kıbrıs'ta sürdürülebilir barışa katkıda bulunma açısından eğitimde hangi noktadayız?

Değişim Olanakları

1. **Yaygın eğitim olanaklarına erişim, sivil toplumun uluslararası deneyimlerini Kıbrıs'a aktarma ve tüm toplumların hassasiyetlerine saygı göstererek yerel koşullara uyarlama konusundaki başarılı çabalarıyla artmıştır**. Eğitim konusunda yukarıda belirtilen zorluklarda küçük açılımlar yapılırken, tarih eğitiminin uzlaşma için önemini altını çizen adımlar atılmıştır. AHDR savaş, barış, kimlik, ve 'öteki' gibi 'zor' veya tartışmalı konularda çok ihtiyaç duyulan tartışmalara olanak tanıyacak tarih eğitimi materyalleri ve kılavuzlar hazırlamıştır.
2. **Sivil toplum kuruluşları (STK'lar)** Dayanışma Evi ve Mağusa Avenue Garage gibi **fiziksel alanlar yaratmıştır**. Bir tarih inisiyatifi olan *bahçec* gibi fiziksel olmayan alanlar da, toplumun farklı kesimlerinden insanların bilgi edinmesi, düşünmesi ve aktif olarak diyaloga girmesi için bireylerin kolektif çabalarıyla yaratılmıştır.
3. Ayrıca, **'Imagine' gibi projeler tüm toplumlardan öğrenci ve öğretmenler arasında temas kurmayı teşvik ederek, basmakalıp yargılara meydan okumakta, çeşitlilik hakkında farkındalık yaratma ve sürdürülebilir barışın geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır**. Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği tarafından Eğitim Teknik Komitesi himayesinde Almanya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın finansmanı ile başarılı bir şekilde yürütülen 'Imagine' projesi, özellikle ırkçılık karşıtı/barış/insan hakları eğitimi konularında derneğin görünürlüğünü artırmıştır. 2017-2022 yılları arasında iki-toplumlu atölye çalışmalarına 714 öğretmen eşliğinde toplam 6117 öğrenci katılmıştır. Öğretmen eğitimlerine 518 öğretmen daha katılmış, ayrıca 2019'da ise 92 müdür okul yöneticileri konferansına katılmıştır.
4. Son 10 yılda, farklı paydaşlar arasında pek çok yeni ittifak ve iş birliği geliştirilmiş ve böylelikle geleneksel olarak uzlaşma aktivitelerinde yer almayan insanlara başka söylemleri duyma olanağı vermiştir. Örneğin, bölünmenin dört bir yanından **öğretmen sendikaları STK'larla iş birliklerini yoğunlaştırmış ve Avrupa Eğitim Sendikaları Komitesi (ETUCE) altında eylemler gerçekleştirmişlerdir**. Benzer şekilde, STK'lar her iki toplumda ve uluslararası düzeyde yasa yapıcılar ve eğitim yetkilileri ile iş birlikleri kurarak, iş birliği, ağ kurma ve fon sağlama fırsatlarına erişim elde etmişlerdir. AHDR örneğinde, Avrupa Konseyi ile olan iş birlikleri, derneğin gelişmesinin en önemli desteğini oluşturmuştur.

5. **Avrupa Konseyi'nin** Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye de dahil olmak üzere 17 üye ülkede bir disiplin olarak tarihin nasıl öğretildiğine dair bilgi toplamak ve kullanıma sunmak amacıyla bölgede **Avrupa'da Tarih Öğretimi Gözlemevi'ni faaliyete geçirmesi olumlu bir gelişmedir**.
6. Son yıllarda, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk eğitim sistemlerinde reform yapılması (örneğin, öğretim programlarının gözden geçirilmesi) yönünde gelişmeler olmuştur. Kıbrıs Rum toplumunda ırkçılık ve ayrımcılık konularının ele alınmasına yönelik bütüncül bir çerçeve olan "İrkçılığa Karşı Tüzük ve İrkçi Olayların Yönetilmesi ve Kaydedilmesi Rehberi"nin 2015 yılında kabul edilmesi buna bir örnektir. Kıbrıs Türk toplumunda ise, 2016 yılında "İlköğretim Program Geliştirme Projesi" kapsamında geliştirilen Kıbrıs Tarihi programları ile, eleştirel düşünebilen, barış ve demokrasi kültürünü içselleştirmiş, insan haklarına saygılı ve inisiyatif alabilen bireyler yetiştirme hedefine önem verilmektedir.

Bu Politika Belgesi, Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin Kıbrıs'ta eğitim yoluyla sürdürülebilir barışa yönelik vizyonu ve öncelikleri, derneğin gelecek yıllardaki çalışmalarına ışık tutmak, alandaki paydaşlarla iş birliği yapmak, çalışmalarımıza destek sağlamak, alandaki bilimsel gelişmelere katkıda bulunmak ve diğer kuruluşlar için kapsamlı bir referans belgesi yaratmak amacıyla yayınlanmaktadır.

Vizyon

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR), çocukların, gençlerin ve öğretmenlerin Kıbrıs'taki mevcut şiddet kültürüyle⁵ ilgili olarak karşı karşıya oldukları zorluklara etkili bir şekilde yanıt verebilmeleri için gerekli koşulları yaratacak bir eğitim amaçlamaktadır. Hedeflenen, bu eğitimi bireyleri barış kültürü yaratmak için gerekli bilgi, beceri ve tutumlarla donatarak ve Dünya ile ve birbirimizle olan ilişkimizi yeniden düşünerek düzenlemektir. Bunu yaparken AHDR, BM⁶, UNESCO⁷ ve Avrupa Konseyi⁸ gibi uluslararası kuruluşların belgelerine ve kılavuz ilkelerine bağlı kalmaktadır.

Benimsenen beş ilke aşağıda sıralanmıştır.

Eğitim, şiddet kültürüyle ilgili öncelikli zorlukları ele almak ve sürdürülebilir bir barış kültürünü teşvik etmek için kanıt dayalıdır. AHDR, çalışmalarını bilimsel araştırmalara dayandırmaya devam etmeyi ve tarih eğitimi, barış ve ırkçılık karşıtı eğitim ve ilgili alanlardaki en son eğilimlerden haberdar olmayı hedeflemektedir. Bu vizyonun merkezinde, kaliteli eğitim programlarının oluşturulması ve uygulanması ve yeniliklere uyan eğitim kaynaklarının geliştirilmesini kolaylaştıran ilgili ölçme, değerlendirme, destek ve koordinasyon mekanizmalarının devreye konulmasını sağlamak yer almaktadır. Bu çaba, Kıbrıs'ın bulunduğu koşulları diğer çatışma ve çatışma sonrası toplumlarda diğer ülkelerin zorluklarından ve başarılarından ders çıkarmak amacıyla ilişkilendirmelidir.

⁵ Şiddet kültürünün bileşenleri şu şekilde sıralanabilir: güce dayalı iktidar inancı, düşmana sahip olma, otoriter yönetim, gizlilik ve propaganda, silahlanma, insanların sömürülmesi, doğanın sömürülmesi, ataerki. <https://www.culture-of-peace.info/copoj/definition.html>.

⁶ Bakınız Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), BM Güvenlik Konseyi'nin "gençlerin uluslararası barış ve güvenliğinin korunması, geliştirilmesi ve desteklenmesinde önemli ve olumlu bir rol oynadığını" kabul eden 2250 (2015) sayılı kararı.

⁷ Bakınız UNESCO (2022). *Eğitimi gelecek için dönüştürmek*. [Transforming education for the future.] <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382765>. Ayrıca bakınız Sriprakash, A., Nally, D., Myers, K., & Ramos-Pinto, P. (2020). *Geçmişle birlikte öğrenmek: ırkçılık, eğitim ve onarıcı gelecekler*. UNESCO Eğitimin Geleceği Raporu için hazırlanmıştır. [Learning with the past: Racism, education and reparative futures. Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education Report.] Erişim adresi: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374045.locale=en>.

⁸ Bakınız Avrupa Konseyi (2010). *Demokratik Vatandaşlık Eğitimi ve İnsan Hakları Eğitimi Şartı* [Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education], CM/Rec (2010)7 sayılı Tavsiye Kararı ve Açıklayıcı Memorandum. Strasbourg: Avrupa Konseyi Yayınları.

⁹ Bakınız Avrupa Konseyi (2021). *Kısaca Demokratik Kültür Yetkinlikleri Referans Çerçevesi*. Strazburg: Avrupa Konseyi Yayınları. <https://rm.coe.int/prems-004721-the-reference-framework-of-competences-for-democratic-cul/1680a27f24> adresinden erişilebilir.

Erişilebilir, dinamik, merkezi olmayan öğrenme alanları ve ağları oluşturularak iş birliğine dayalı öğrenme ve araştırmanın gelişimi sağlanır. AHDR, fiziksel, sanal, duygusal ve entelektüel alanların ve ağların ilişki kurma, uzmanlık paylaşımı, birlikte öğrenme ve kaynakları birlikte yaratmada oynadığı rolü önemsemektedir. AHDR, eğitimde kalite ve yeniliği içerecek, farkındalığı artıracak ve her toplumda, toplumlar arası ve uluslararası düzeyde sosyal değişim için harekete geçmeye ilham verecek bir paradigma değişikliğine yol açacak yeni alanların yanı sıra insan hakları, barış ve dayanışmaya yönelik zorluklarla başa çıkmak için platformlar oluşturmayı öngörmektedir.

Eğitim yalnızca eleştirel ve demokratik bir anlayışı¹⁰ değil, aynı zamanda ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, aşırıcılık, şiddet, iklim değişikliği ve çevresel bozulmaya karşı harekete geçmek ve kültürlerarası saygı ve dayanışma için aktif vatandaşlığı ve yurttaş cesaretini¹¹ de teşvik eder. AHDR, çocukları ve gençleri seyirci olmak yerine toplumsal değişimin aktif birer aktörü olmaya hazırlayan bir eğitim hedeflemektedir. Bu çabanın bir kısmı, insan ve insan olmayanın birbirine bağlı olduğunu kabul etmeli ve öğrencileri çevrenin korunmasına yönelik somut eylemlere dahil etmek için en iyi pedagojik yaklaşımı belirlemeye odaklanmalıdır.

Tartışmalı veya hassas olduğu düşünülen konuları yeniden ele alabilmek için **geçmişle yaratıcı ve yapıcı bir şekilde ilgilenen tabandan tavana ve demokratik prosedürleri izleyen kapsayıcı ve katılımcı bir yaklaşım söz konusudur.** AHDR, bireylerin çoklu kimliklerine saygı gösteren ve geçmişin tek yanlı ve özcü temsillerinden kaçınan bir eğitim hedeflemektedir.

Eğitim, inisiyatiflerin sorunsuz ve yaygın bir şekilde uygulanmasının yanı sıra sürdürülebilirliğini sağlamak için **hassas konuları ele alırken stratejik bir yaklaşım izler.** AHDR, hem örgün hem de yaygın eğitimde ilgili paydaşların güçlerini birleştirmelerini ve iş birliği yapmalarını, girişimlerini tüm toplumları göz önünde bulundurarak tasarımlarını ve kimsenin geride kalmayacağı bir sistemi önermektedir.

¹⁰ Demokratik anlayış hayatın her alanında şu niteliklerden oluşur: empatik, katılımcı, profesyonel, önyargı karşıtı, yaratıcı, esprili, motive edici, saygılı, eşit. <https://www.7xjunge.de/en/>.

¹¹ Yurttaş cesareti, sosyal bir durumda adaletsizlik, ayrımcılık ve istismar durumlarında bireysel bir eylem biçimi olarak tanımlanabilir. Schwan, G. (2004). Yurttaş Cesareti ve İnsan Onuru: Batı Demokrasisinin Temel Değerlerine Saygı Nasıl Yeniden Kazanılır. [Civil Courage and Human Dignity: How to Regain Respect for the Fundamental Values of Western Democracy.] *Social Research: An International Quarterly* 71(1), 107-116. doi:10.1353/sor.2004.0024.

Eğitim paydaşları belirlenen vizyon, öncelikler ve önerilerle ilgili olarak değişimi teşvik etmek için kesişen ve örtüşen sorumluluklara ve fırsatlara sahiptir. Aşağıdaki tabloda **paydaş ekosistemi**¹² ve paydaşların öngörülen rolleri ve iş birliği alanları özetlenmektedir. Bunlar, aşağıda ana hatları verilecek olan önerilerin uygulanması için AHDR ile öngörülen etkileşime göre sınıflandırılmış ve yerleştirilmiştir.

Kim harekete geçmelidir?

STK'lar

Kampanyalar, programlar ve etkinlikler yoluyla toplumsal farkındalığı artırmak, tüm sesler ve diyalog için alanlar yaratmak, yasa yapıcıların çalışmalarını desteklemek ve sorgulamak

Araştırmacılar

İhtiyaç ve zorlukların haritasını çıkarmak, müfredatı ve ders kitaplarını analiz etmek, eylem için somut öneriler sunmak ve politika oluşturmaya rehberlik etmek

Öğretmenler

Politika oluşturma, planlama, uygulama ve değerlendirmenin tüm aşamalarına katılmak

Gençlik örgütleri

Eylemler ve projeler başlatmak ve kararları etkilemek ve şekillendirmek için sosyal, eğitimsel ve siyasi süreçlerde aktif aktörler olarak yer almalarını talep etmek

Kime danışılmalıdır?

Sendikalar

Sosyal ve eğitimsel konulara birlikte ve kapsamlı bir şekilde yaklaşmak, güç birliği yapmak ve eğitime eşit erişim ve nitelik talebinde bulunmak

Okul idarecileri

Okullarında barış kültürünün katılımcı ve demokratik bir şekilde geliştirilebileceği koşulları yaratmak için tüm okulu kapsayan bir yaklaşım benimsemek

Yerel yönetimler

Gençlerin ve STK'ların barış kültürüyle ilgili girişimlerini ve programlarını kendi eylemleriyle ve bölge sakinlerine, ebeveynlere, çocuklara ve gençlere ulaşarak teşvik etmek

Okul-aile birlikleri

Eğitim yoluyla sürdürülebilir barışın teşvik edilmesiyle ilgili politika ve programların uygulanmasına ilişkin diyalog süreçlerine katılmak

Eylemlerin sürdürülebilirliğini kim desteklemelidir?

Medya

Kapsayıcı bir dil ve şiddet içermeyen iletişim yaklaşımları benimsemek ve paydaşları eğitimde atıkları adımlardan sorumlu tutmak

Siyasi partiler

Eğitim vizyonu, eylem planı, politika önerileri ve izleme ve değerlendirme mekanizmaları geliştirmek

Uluslararası örgütler

Eğitim programlarına finansman ve destek sağlayarak rol oynamak. Yerel yetkilileri ve hükümetleri uluslararası anlaşmalar ve çerçeveler konusunda sorumlu tutmak

Özel sektör

Kurumsal sosyal sorumluluk başlatmak ve ortaklıklar, finansman, teknik uzmanlık, eğitim ve savunuculuk yoluyla sosyal değişime katkıda bulunmak

¹² Bu liste daha da genişletilebilir. Ancak, pratik nedenlerden dolayı sadece bu raporun hazırlanması sürecinde görüşlerine başvurduğumuz paydaşları içermektedir.

Vizyon ve prensipler ışığında, bu bölümde dört öncelik alanına ilişkin önerilerimizi¹³ sunuyoruz:

1. Öğretim programları ve materyalleri
2. Öğrenme kültürü ve pedagojik yaklaşımlar
3. İş birliği ve katılım için ağlar ve alanlar
4. Eğitim politikası ve uygulaması

Öncelik 1: Öğretim programları ve materyalleri

1. **Tüm paydaşlar**, küçük yaşlardan itibaren taraflar arasında sağlıklı bir diyaloga olanak sağlamak için çoklu bakış açılarına ve çoklu anlatılara, kimliklere ve görüşlere saygıyı güçlendirmelidir. Bu, öğrencilerin tartışmalı konular hakkında bilgi edinmelerini ve bunlarla başa çıkmalarını sağlamak ve sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmek amacıyla tartışma, diyalog ve aktif dinleme becerileri gibi metodolojik araçları öğretim programlarına entegre ederek yapılabilir. Bu aynı zamanda çoklu kimliklerin kucaklandığı daha geniş bir vatandaşlık anlayışını destekleyerek de yapılabilir.
2. **Tüm paydaşlar**, kriz durumlarında (çatışma, mülteci krizi, pandemi vb.) etkili bir şekilde harekete geçebilmek için kolektif sorumluluğu ve dayanıklılığı pekiştirmek üzere eleştirel düşünceyi beslemelidir.
3. **Yasa yapıcılar, STK'lar ve öğretmenler** demokratik vatandaşlığın, sosyal adaletin ve hakkaniyetin temel ilkelerini teşvik etmeli ve insan haklarını politika düzeyinde ve okullarda program boyunca ve aynı zamanda öğrencileri toplumsal projelerde ve anlamlı bir etkisi olan diğer faaliyetlere dahil ederek desteklemelidir.
4. **Yasa yapıcılar, STK'lar, gençlik örgütleri, sendikalar ve siyasi partiler** barış, vatandaşlık, insan hakları, çevre ve küresel eğitim¹⁴ konularını öğretim programlarına dahil etmeli ve eğitim sürecinde bu tür konuların ele alınması için somut öneriler sunmalıdır.
5. **STK'lar, öğretmenler ve sendikalar** savaş, çatışma, travma ve barış gibi makro konuları tartışmak için psikososyal konular ve kimlik gibi mikro ve bireysel konularla ilişkilendirmelidir. Benzer şekilde, hassas konuların tartışılabilmesi için gerekli mesafeyi sağlamak amacıyla yerel konular bölge veya dünya bağlamına oturtulabilir.

¹³ Öneriler listesi tam kapsamlı değildir ve önerilen bazen birbiriyale çakışabilir.

¹⁴ 2050'ye kadar Küresel Eğitime ilişkin Avrupa Deklarasyonu (2022) (Dublin Deklarasyonu) [The European Declaration on Global Education to 2050] aşağıdaki tanımları önermektedir: "Küresel Eğitim, insanların dünya ve dünyadaki yerleri üzerine eleştirel bir şekilde düşünmelerini; gözlerini, kalplerini ve zihinlerini yerel ve küresel düzeyde dünyanın gerçekliğine açmalarını sağlayan eğitimidir. İnsanları sosyal ve iklim adaleti, barış, dayanışma, hakkaniyet ve eşitlik, gezegenin sürdürülebilirliği ve uluslararası anlayışın olduğu bir dünya yaratmak için anlama, hayal etme, umut etme ve harekete geçme konusunda güçlendirir. İnsan haklarına ve çeşitliliğe saygıyı, kapsayıcılığı ve şimdi ve gelecekte herkes için iyi bir yaşamı içerir." <https://bit.ly/3MipuHC> adresinden erişilebilir.

6. **Yasa yapıcılar, STK'lar ve sendikalar**, kapsayıcı eğitime, eğitim başarısına ve demokratik kültüre katılmaya katkıda bulunmak; göçmen ve ötekileştirilmiş öğrencilerin eğitime dahil edilmesini desteklemek ve basamaklı düşünceleri yıkmak ve deneyimleri paylaşmak için bir araç olarak erken çocukluk döneminde **çokdilli ve kültürlerarası eğitime**¹⁵ yatırım yapmalıdır. Bu, çokdilliliğin teşvik edilmesi, dil öğrenimi ve Kıbrıs'taki dil çeşitliliğinin araştırılması ile birlikte yürütülmelidir.
7. **Yasa yapıcılar, STK'lar, araştırmacılar ve sendikalar**, eleştirel düşünmeyi, çoklu bakış açılarını, sorun çözümü, iş birliğini, arabuluculuk ve müzakere becerilerini, öz değerlendirmeyi ve şefkat göstermeyi cesaretlendiren, **eleştirel ve aktif empati** becerileri ortaya koymayı¹⁶, dayanışmayı ve barış içinde bir arada yaşamayı teşvik eden, genel kabul görmüş uluslararası çerçeve ve standartlar çerçevesinde, günümüz şartları, kültür ve mevcut duruma uygun olan eğitim materyalleri geliştirmelidir. Materyaller, hem yeni medya platformları hem de ana akım medyayı kapsamlı ve stratejik bir şekilde kullanarak dağıtılmalıdır.

¹⁵ Avrupa Konseyi, çokdilli ve kültürlerarası eğitim vizyonunu, öğrencilerin "vatandaş olarak etkin bir şekilde hareket etmelerini, bilgi edinmelerini ve ötekiliğe karşı açık tutumlar geliştirmelerini sağlayacak dil ve kültürlerarası yeterliliklerle" donatılması olarak tanımlamaktadır. <https://www.coe.int/en/web/platform-plurilingual-intercultural-language-education/the-founding-principles-of-plurilingual-and-intercultural-education> adresinden erişilebilir.

¹⁶ Eleştirel ve aktif empati, eleştirel düşünme ve öz değerlendirme ile bağlantılıdır ve başkalarıyla düşünceli bir şekilde temas kurmak, onların fikirlerine özenle yaklaşmak ve değişim için harekete geçmek anlamına gelir. Bkz: Zembylas, M. (2019). Barış eğitiminde empati için/ hakkında öğretim [Teaching for/about empathy in peace education]. In Z. Goldberg & S.C. Knittel (Eds.), *Routledge Handbook of Perpetrator Studies* (pp. 369-373). New York: Routledge.

Öncelik 2: Yenilikçi pedagojik yaklaşımlar ve süreçlerle desteklenen farklı bir öğrenme kültürünün teşvik edilmesi

1. **Yasa yapıcılar ve sendikalar**, tarih ve barış eğitimi alanlarındaki araştırmalara yatırım yapmalı ve teori ile pratik arasındaki boşluğun kapatılmasına katkıda bulunan bilimsel açıdan özenli proje ve girişimleri mümkün kılan destek mekanizmaları kurmalıdır. Bu, eleştirel ve değerlendirme yapabilen pratisyenlerin yetiştirilmesi için öğretmenler, okul idarecileri ve pratisyenlerin ihtiyaç ve önceliklerine göre dikkatle tasarlanmış mesleki gelişim olanakları sunmakla paralel olarak ele alınmalıdır.
2. **Yasa yapıcılar, STK'lar, okul idarecileri ve okul aile birlikleri** yetişkin eğitime yatırım yapmalı ve yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etmelidir. Barış eğitimi girişimlerinin başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için aileler ile iş birliği yapmalı ve onlarla iletişim kurmalıdırlar.
3. Toplumda çoğulculuğu desteklemek, tarihle ilgili yanlış bilgi ve dezenformasyonla mücadele etmek, aşırıçılık ve radikalleşmeyle mücadele etmek için bilgi erişim sistemlerindeki algoritmik süreçler ve eleştirel olmayan bilgi tüketiminin ilgilili potansiyel riskleri hakkında farkındalık gibi dijital ve medya okuryazarlığı **yasa yapıcılar, STK'lar, araştırmacılar ve medya** tarafından teşvik edilmeli, aynı zamanda yeni teknolojilerin (sanal gerçeklik ve yapay zeka gibi) barış, dayanışma ve empatiye olası katkıları vurgulanmalıdır.
4. **Tüm paydaşlar**, güncel yaklaşımlar, uygulamalar, akımlar ve terminolojiyi takip etmek için gelişime açık bir zihniyet geliştirmelidir.
5. **Yasa yapıcılar, STK'lar, öğretmenler ve gençlik örgütleri** öğrencilerin siyasi farkındalıklarını (demokratik haklar ve değerler), katılım ve eylemlilik duygularını geliştirmeli ve yurttaş cesaretini güçlendirmelidir. Yurttaş cesareti, bireysel eylemlilik ve hesap verebilirliğin geliştirilmesini sağlar ve bireyleri güçlendirir.
6. **STK'lar, gençlik örgütleri ve öğretmenler** aktif vatandaşlık, yurttaş cesareti ve demokratik bir zihniyetle bağlantılı değer ve becerileri girişimcilik ve istihdam edilebilir olmakla ilişkilendirmeli ve böylece gençlerin ilgisini çekerek gelecekte onlara sunulabilecek eğitim ve iş olanaklarını arttırabilir.
7. **STK'lar ve öğretmenler**, öğrencilerin ilgisini arttırmak ve onları diyaloga dahil etmek için tarih eğitimini günümüz ve güncel olaylar arasında bir ilişki kurulmasını sağlamalıdırlar. Ayrıca öğrencilerin tarihsel anlamalarını geliştirerek çıkarımda bulunma, sebep-sonuç ilişkisi kurma becerilerini arttırmayı, gelecek için dersler çıkarmayı ve sosyal değişim için harekete geçme konusunda onları esinlendirmeyi amaçlamalıdırlar. Aynı zamanda STK'lar ve öğretmenler, bellek ile ilgili ve hassas konuların ele alınması da dahil olmak üzere uzlaşma ve barış inşası sürecine yardımcı olmak için tarihsel anlatıların nesiller arası değişimini konuşmaya dahil etmelidirler.

8. **Yasa yapıcılar, STK'lar, öğretmenler ve yerel yönetimler** eğitim programlarını tüm öğrencilerin fikirlerine ve farklı öğrenme ihtiyaçlarına göre şekillendirip çeşitlendirerek kapsayıcılık konusunda ilerleme sağlayabilirler.
9. **Yasa yapıcılar, STK'lar, öğretmenler ve siyasi partiler**, barışa yönelik eğitimsel değişim sürecinde son derece önemli bir araç olabilecek tarihsel diyalogu doğru koşullar altında kullanarak ortak bir vizyon geliştirmek için öğrencilerin veya katılımcıların görüş ve fikir alışverişinde bulunmalarına olanak tanıyan iş birliğine dayalı bir yaklaşım kullanmalıdırlar.
10. **STK'lar, gençlik örgütleri, öğretmenler ve yerel yönetimler**, güncel kalmak, yeni kitlelerin etkileşimini sağlamak ve kolektif sorumluluk ve eylemi teşvik etmek için ortak ve kesişen meseleleri kullanmalıdırlar. Örneğin, adada son zamanlarda yaşanan çevre felaketleri sonucunda, her iki toplum arasında iş birliğine ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Daha genel anlamda, kullanılabilecek bir yaklaşım, gezegendeki tüm insanların bir "yeryüzü topluluğu" oluşturduğunu ve bu nedenle (nispeten) küçük çatışmalarımızın üstesinden gelecek gezegen eksenli bir düşünce ve dayanışma geliştirmemiz gerektiğini öne süren "Anayurt Dünya" bakış açısıdır¹⁷. Öğrenmeyi gerçek dünya sorunlarıyla ilişkilendirmek okul-toplum ortaklıklarını da güçlendirebilir.

Eğitimcilerin ihtiyaç ve önceliklerine göre dikkatle tasarlanmış mesleki gelişim olanakları sunmak

¹⁷ Morin, E. & Kern, A. B. (1999). *Anayurt Dünya: Yeni Milenyum için Bir Manifesto* [Homeland Earth: A Manifesto for the New Millennium]. Cresskill: Hampton Press. Kitaptan esinlenen Avusturya Barış Araştırmaları Merkezi'nin (Austrian Peace Research Centre - ASPR) Homeland Earth Kampanyası 2021 yılında hayata geçirilmiştir. <https://www.globalcitizenshipfoundation.org/article/education-for-homeland-earth-framework-to-mainstream-global-citizenship-education-the-austrian-experience>.

Öncelik 3: İş birliği ve katılım için yeni ağlar ve alanların yaratılması

1. **STK'lar** ve **gençlik örgütleri** yerel yönetimler, toplum eğitim merkezleri ve kurumlarla (örneğin, yerel tarih kulüpleri, müzeler ve üniversiteler) birlikte çalışarak tüm toplumlara, bölgedeki STK'larla ve gençlerle ilişkiler kurmalı ve istişarelerde bulunmalıdır; böylelikle ortak sahiplenilen programlar ve stratejiler geliştirip mevcut araştırma ve uygulamaları destekleyebileceklerdir.
2. **STK'lar, gençlik örgütleri, öğretmenler ve okul idarecileri** açık havada, deneyimsel ve mekâna dayalı öğrenmenin gerçekleşebileceği erişilebilir, alternatif ve özerk güvenli alanlar yaratmalı ve aynı zamanda insanların fiziksel olarak bir araya gelemediği durumlarda mekânları sanal olarak canlı tutmak için teknoloji/video-konferans platformlarından faydalanmalıdır.
3. **Yasa yapıcılar, STK'lar ve araştırmacılar**, uzmanlıklarını paylaşmak, yenilikçi öğretim ve öğrenim materyallerini, dijital araçları, çevrimiçi veri tabanlarını ve yayınları birlikte oluşturmak ve sosyal değişim için eğitimde yaklaşım değişikliğini hedefleyen herhangi bir girişimin başarı olasılığını en üst düzeye çıkarmak için Kıbrıs genelinde ve uluslararası düzeyde farklı paydaşlarla (üniversiteler, araştırmacılar, akademisyenler, sanatçılar, yasa yapıcılar gibi) disiplinler arası ortaklıklar, ittifaklar ve iş birliği ağları kurmalıdır.
4. **Yasa yapıcılar ve okul idarecileri, ortak eğitimi**¹⁸ Kıbrıs'taki farklı toplumlar arasında eğitim yoluyla toplumlar arası temas, iletişim ve iş birliğini artırmak için bir platform olarak kullanılmalı ve bunu stratejik ve kademeli olarak genişleterek bu seçeneği tercih edenler için **entegre eğitim**¹⁹ yapılarını teşvik etme olasılığını incelemelidir.
5. **Yasa yapıcılar**, UNESCO ve Avrupa Konseyi yönergeleri doğrultusunda, Kıbrıs'taki iki eğitim sistemi arasında ve örgün ve yaygın eğitim arasında, mirasın ve çevrenin korunması ve nefret söyleminin, her türlü ayrımcılığın ve yabancı düşmanlığının öğretim programlarından, ders kitaplarından ve okul uygulamalarından kaldırılması gibi ortak ilgi alanlarını belirlemek üzere bir koordinasyon platformu oluşturmalıdır.
6. **Yasa yapıcılar, STK'lar ve uluslararası kuruluşlar**, gençlerin ve öğretmenlerin farklı bakış açılarıyla etkileşime girmeleri, yerel ile bölgesel ve küresel arasında bağlantı kurmaları ve uluslararası deneyimlerden öğrenmeleri için uluslararası değişim programlarını teşvik etmelidir.

7. **Yasa yapıcılar ve STK'lar** diasporanın barış inşasındaki rolünü kabul etmeli ve barışın desteklenmesi için diaspora okullarıyla iş birliği yapmalıdır.
8. **STK'lar, gençlik örgütleri, öğretmenler, sendikalar ve okul idarecileri**, barış eğitimiyle ilgili proje ve faaliyetlerin sorunsuz bir şekilde uygulanmasını güvence altına almak, eğitim paydaşları arasında sahiplenmeyi geliştirmek ve sivil topluma karşı güven inşa etmek için yetkililer ve karar alıcılarla bir iş ilişkisi geliştirmeli ve iş birliklerini güvence altına almalıdır.

Öncelik 4: Eğitim politikası ve uygulamasına yeni ve demokratik bir yaklaşım

1. **Yasa yapıcılar, araştırmacılar ve siyasi partiler**, çeşitli yönetim düzeylerinde, eğitim uzmanlarının katkıları ve farklı paydaşların aktif katılımıyla eğitim planlaması ve politika belirlemede kanıta dayalı bir yaklaşım kullanan mekanizmalar oluşturmalıdır.
2. **Yasa yapıcılar, STK'lar, sendikalar ve okul liderleri**, okulları münferit faaliyetler yerine tüm okulu kapsayacak ayrımcılık/ırkçılık karşıtı politikalar geliştirmeleri, uygulamaları ve değerlendirmeleri için desteklemelidir. Ayrıca, tüm okulu kapsayacak yaklaşımlarının başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için öğretmenlere sürekli danışmanlık ve destek sağlamalıdır.
3. **Yasa yapıcılar, STK'lar, araştırmacılar, sendikalar, okul idarecileri ve siyasi partiler** güç ve ayrıcalık konularını ele alarak ve daha eşitlikçi yönetim sistemleri oluşturarak demokratik bir kültür geliştirmelidir.
4. **Yasa yapıcılar, STK'lar, gençlik örgütleri ve siyasi partiler**, örgün ve yaygın eğitimde ruh sağlığını ve farkındalık çalışmaları ortamlarını teşvik eden politikalar ve platformlar geliştirerek radikalleşme ve aşırıcılığa karşı dayanıklılığı artırmalıdır.
5. **Tüm paydaşlar** etnik, toplumsal köken, yaş, cinsiyet, toplumsal cinsiyet veya ırk ayrımcılığına meydan okumak için kapsayıcı bir dil kullanılmalı, dilin önyargı, ırkçılık ve nefreti pekiştirmedeki gücünü dikkate almalı, insanların sosyal ve siyasi kimliklerin kesişmesi nedeniyle farklı tahakküm veya imtiyaz türleriyle karşı karşıya kalabileceğinin farkında olmalıdır.
6. **Tüm paydaşlar**, çocukları ve gençleri diyalog ve karar alma süreçlerine anlamlı bir şekilde katılmaları için güçlendirecek çerçeve ve platformlar oluşturmalı veya mevcut olanları kullanmalıdır.
7. **Öğretmenler ve okul idarecileri**, toplum tarafından ötekileştirilmiş grupların/risk altındaki öğrencilerin erken tespitine ve güçlendirilmesine yatırım yapmalı, aynı zamanda herkesin sürecin bir parçası olduğunu hissetmesini ve sürece dahil olmasını sağlamalıdır.
8. **Yasa yapıcılar, STK'lar, gençlik örgütleri, öğretmenler, sendikalar, okul idarecileri ve yerel yönetimler**, tarihsel 'ötekileri' insanlaştırmak ve yeni gelen nüfuslara ve hassas gruplara açık olmak için anlamlı teması artırmanın rolünü vurgulamalıdır.

Etnik, toplumsal köken, yaş, cinsiyet, toplumsal cinsiyet veya ırk ayrımcılığına meydan okumak için kapsayıcı bir dil kullanmak, dilin önyargı, ırkçılık ve nefreti pekiştirmedeki gücünü dikkate almak, insanların sosyal ve siyasi kimliklerin kesişmesi nedeniyle farklı tahakküm veya imtiyaz türleriyle karşı karşıya kalabileceğinin farkında olmak

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR) olarak, farklı bakış açıları ve söylemler ile barış süreçlerinden bağımsız olarak, yapısal değişim ihtiyacını ve sürdürülebilir barış vizyonu için tüm paydaşların aktif ve devamlı desteğinin ve iş birliğinin önemini görüyoruz. Ayrıca, çabaların ve müdahalelerin, yerel ve küresel zorluklar ve gelişmeler de dâhil olmak üzere bağlamsal faktörler göz önünde bulundurularak kademeli olarak başlatılması gerektiğini de kabul ediyoruz. AHDR vizyonunun ve önerilerinin ileriye götürülmesinde tek bir kuruluş veya paydaş tek başına sorumluluk taşımamaktadır. Aksine, bu hedeflerin her birine ulaşılması ancak farklı paydaşların çabalarını karşılıklı mutabık kalınan sonuçlara yönelik olarak koordine etmeleri halinde gerçekleşecektir. Bu nedenle, bu stratejinin uygulanmasının önemli bir bileşeni, AHDR'nin önceki başarıları üzerine inşa edilerek koordinasyon ve iş birliğinin artırılmasının teşvik edilmesidir. Bu doğrultuda AHDR, farklı paydaşları bir araya getirme konusunda liderlik göstermeye kararlıdır. Süreci kolaylaştırmak için, bu stratejide özetlenen öneriler çok yıllık bir eylem planına dönüştürülecek ve ilgili eylemler izlenecek ve değerlendirilecektir.

Eğitim, önerilen yeniliklerin sürdürülebilirliğini sağlamak için tüm paydaşların katılımıyla kapsayıcı ve katılımcı olmalıdır. Kanıta dayalı ve disiplinlerarası bir yaklaşım izlenmelidir. Ayrıca, eğitim paydaşlarının dijital araçların ve e-öğrenme kaynaklarının ve kurslarının geliştirilmesini içeren yaratıcı ve yenilikçi öğrenme yöntemlerini uygulamaları gerekmektedir. Eğitimin amacı, öğrenci merkezli olmak ve öğrencileri aktif vatandaşlar olarak yetiştirmektir. Sürdürülebilir barış, erişilebilir, merkezi olmayan ve alternatif alanların ve iş birliği ağlarının kurulmasını gerektiren bir değişim sürecidir. Bu adımlar, hem toplum içinde hem de toplumlar arasında güven inşa etmemizi ve çeşitliliğe saygı duymamızı sağlayabilir.

AHDR, sistemdeki küçük kırılmaların bile aslında birer zafer olarak kutlanmaya değer olduğunu ve bunların eğitim yoluyla barış için çalışanların psikososyal dayanıklılığına katkıda bulunması gerektiği anlayışını benimser. AHDR, eğitimin sürdürülebilir barış için tek araç olmadığını kabul etmekle birlikte, toplumda önemli bir dönüşüme yol açabileceğini savunmaktadır.

¹⁸ Kuzey İrlanda Eğitim Otoritesi Paylaşımlı Eğitimi şu şekilde tanımlamaktadır: "Farklı sektörlerden okulların, öğrencilere, çalışanlara ve topluma iş birliğine dayalı ve anlamlı öğrenme deneyimleri edinmeleri için fırsatlar sunmak üzere ortaklık içinde çalışması." <https://www.eani.org.uk/parents/shared-education>.

¹⁹ Kuzey İrlanda örneğinde entegre okullar, farklı deneyimlerden gelen çocukların bir arada eğitim görmesini sağlamaktadır. <https://www.education-ni.gov.uk/articles/integrated-schools>.

ΕΓΓΡΑΦΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Προίμιο

Ο Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας (ΟΙΔΕ) είναι ένας μη κυβερνητικός, μη κερδοσκοπικός, διακοινοτικός οργανισμός, που ιδρύθηκε στην Κύπρο, το 2003. Με την πάροδο των χρόνων, ο Όμιλος έχει συμβάλει, με το έργο του, στους τομείς της Ιστορικής Εκπαίδευσης και της Εκπαίδευσης για την Ειρήνη, προωθώντας, παράλληλα, την κατανόηση, το διάλογο και την κριτική σκέψη. Ο ΟΙΔΕ προωθεί παράλληλα, ευκαιρίες για διακοινοτική συνεργασία και αναπτύσσει εκπαιδευτικό υλικό σχετικό με τους πιο πάνω τομείς. Έχει ιδρύσει επίσης το Σπίτι της Συνεργασίας, ένα κοινοτικό και εκπαιδευτικό κέντρο στη Λευκωσία· παρέχει πολυάριθμες ευκαιρίες σε εκπαιδευτικούς και μαθητές/ριες όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων από όλες τις κοινότητες, για ανάπτυξη των ικανοτήτων τους· προωθεί την εξερεύνηση της κληρονομιάς και της μνήμης μέσω περιπάτων στην πόλη και επισκέψεων μελέτης, ενώ συνεργάζεται με εκπαιδευτικούς φορείς για την εισαγωγή καινοτόμων παιδαγωγικών προσεγγίσεων στην τυπική και τη μη-τυπική εκπαίδευση. Επιπλέον, ο Όμιλος παρέχει έδαφος και ευκαιρίες για την προώθηση μιας κουλτούρας συμφιλίωσης, βιώσιμης ειρήνης και μη βίας μέσω μιας ποιοτικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με το διεθνές πλαίσιο και τις κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO και του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Εισαγωγή

Το παρόν Έγγραφο Πολιτικής προσφέρει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την προώθηση της βιώσιμης ειρήνης στην Κύπρο μέσω **μιας εκπαίδευσης που προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, τη διαπολιτισμική αλληλεγγύη, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη συμπόνια, τη μη βία, τον αντιρατσισμό, την ισότητα των φύλων και τη βιώσιμη ανάπτυξη**. Αυτό το έγγραφο απευθύνεται σε φορείς σχετικούς με τον τομέα της εκπαίδευσης (υπεύθυνους/ες χάραξης πολιτικής, διευθυντές/ριες σχολείων, εκπαιδευτικούς, ερευνητές/ριες, τη νεολαία¹ και μέλη της κοινωνίας των πολιτών). Το παρόν έγγραφο βασίζεται σε προηγούμενο Έγγραφο Πολιτικής του ΟΙΔΕ, καθώς και στη συσσωρευμένη εμπειρογνομοσύνη του οργανισμού από τη δραστηριοποίησή του τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό. Καταθέτει προτάσεις που λαμβάνουν υπόψη τις υφιστάμενες ευκαιρίες και προκλήσεις και απαιτούν συντονισμό και συνεργασία μεταξύ αρχών, θεσμών και οργανώσεων κατά τη διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών.

Για τους σκοπούς δημιουργίας του παρόντος εγγράφου, ακολουθήθηκε μια διαδικασία διαβούλευσης σε τρία στάδια, η οποία συγκέντρωσε τις απόψεις εμπειρογνομώνων από διάφορους κλάδους. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, ζητήθηκε από αυτούς/ές να αξιολογήσουν την τρέχουσα κατάσταση της εκπαίδευσης στην Κύπρο, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες και να προτείνουν μια ολοκληρωμένη πορεία δράσης. Αυτή η διαδικασία βοήθησε στο να εντοπιστούν **νέες τάσεις στην εκπαίδευση, να γίνουν συνδέσεις με τις**

Μια εκπαίδευση που προωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, τη διαπολιτισμική αλληλεγγύη, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη συμπόνια, τη μη βία, τον αντιρατσισμό, την ισότητα των φύλων και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

σημερινές τοπικές, περιφερειακές και παγκόσμιες τάσεις και να γίνουν οι καλύτερες δυνατές προτάσεις πολιτικής για την Κύπρο. Οι προτάσεις πολιτικής βασίζονται στο όραμα, στην αποστολή και στις μελλοντικές προτεραιότητες του ΟΙΔΕ, στις τρέχουσες τάσεις στην εκπαίδευση σε συγκρουσιακές, μετασυγκρουσιακές και μετα-αποικιακές κοινωνίες, στη διαβούλευση τριών φάσεων που ακολουθήθηκε για την παραγωγή του παρόντος εγγράφου και τη συνάφεια με τα τοπικά αναλυτικά προγράμματα και τις εκπαιδευτικές προκλήσεις.

Στο παρόν Έγγραφο Πολιτικής, **η βιώσιμη ειρήνη νοείται ως στόχος και διαδικασία εφαρμογής πολιτικών και δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην πρόληψη όλων των μορφών βίας και στην καλλιέργεια κουλτούρας ειρήνης** - ένα όραμα που προωθείται από την *Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, που εγκρίθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη το 2015. Συγκεκριμένα, ο στόχος 4.7 της εν λόγω Ατζέντας είναι να διασφαλιστεί ότι μέχρι το 2030 «όλοι/ες οι μαθητές/ριες θα αποκτήσουν τη γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και το βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της παγκόσμιας πολιτότητας, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη»². Ως εκ τούτου, η βιώσιμη ειρήνη δεν νοείται μόνο ως απουσία βίας ή συγκρούσεων, αλλά ως «μια θετική, δυναμική συμμετοχική διαδικασία, στην οποία ενθαρρύνεται ο διάλογος και οι συγκρούσεις επιλύονται με πνεύμα αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας»³.

¹ Τα Ηνωμένα Έθνη, για στατιστικούς σκοπούς, ορίζουν τη «νεολαία» ως άτομα ηλικίας μεταξύ 15 και 24 ετών. Έκθεση του Γενικού Γραμματέα προς τη Γενική Συνέλευση, A/36/215, 1981.

² Ψήφισμα 71/313 της Γενικής Συνέλευσης, *Εργασίες της Στατιστικής Επιτροπής σχετικά με την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, A/RES/71/313 (6 Ιουλίου 2017), διαθέσιμο στη διεύθυνση https://ggim.un.org/documents/a_res_71_313.pdf.

³ Ψήφισμα 53/243 της Γενικής Συνέλευσης, *Διακήρυξη και πρόγραμμα δράσης για μια κουλτούρα ειρήνης*, A/RES/53/243 (13 Σεπτεμβρίου 1999), διαθέσιμο στη διεύθυνση <http://www.un-documents.net/a53r243.htm>.

Τα σημεία που ακολουθούν συνοψίζουν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που υπάρχουν σε σχέση με την οικοδόμηση μιας κουλτούρας **ειρήνης**⁴ και μη βίας στην εκπαίδευση. Αυτά συγκεντρώθηκαν από τις συνεντεύξεις και τις συζητήσεις στις ομάδες εστίασης που πραγματοποίησε ο ΟΙΔΕ με ενδιαφερόμενους φορείς για την εκπαίδευση στην Κύπρο. Οι προκλήσεις αντικατοπτρίζουν τα συνεχιζόμενα εμπόδια σχετικά με την τυπική εκπαίδευση, ενώ οι ευκαιρίες περιγράφουν τις υπάρχουσες ευνοϊκές συνθήκες για αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων και άλλων τύπων εκπαίδευσης. **Πόσο έχουμε προχωρήσει στην εκπαίδευση τα τελευταία 10 χρόνια; Πού βρίσκεται η εκπαίδευση όσον αφορά στη συμβολή της στη βιώσιμη ειρήνη στην Κύπρο;**

Προκλήσεις

1. Η έννοια της ειρήνης στο εκπαιδευτικό σύστημα, σχετίζεται κυρίως με τη λύση του Κυπριακού και όχι απαραίτητα με όρους όπως η διαπολιτισμική αλληλεγγύη, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισότητα των φύλων και η περιβαλλοντική βιωσιμότητα.
2. **Οι ταυτότητες κατασκευάζονται και προωθούνται με ουσιοκρατικούς και μονολιθικούς όρους στο πλαίσιο της επίσημης εκπαίδευσης**, ιδίως μέσω της διδασκαλίας της Ιστορίας, των Κοινωνικών Επιστημών και των Γλωσσών. Οι προοπτικές και οι αφηγήσεις που διαφέρουν από τα κυρίαρχα αφηγήματα περιθωριοποιούνται σε κάθε κοινότητα. Η σχολική Ιστορία αφορά κυρίως την πολιτική, τη βία και τους πολέμους, αντανάκλωντας τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτό το παρόν και το μέλλον στα κυρίαρχα αφηγήματα των δύο εκπαιδευτικών πλαισίων.
3. **Οι σχολικοί εορτασμοί των εθνικών εορτών χρησιμοποιούνται συχνά για τη δημιουργία ενός ήθους που προάγει τη διαίρεση και την εχθρότητα**, ενώ δεν προάγουν την κοινωνική δικαιοσύνη, τον αμοιβαίο σεβασμό, τη συνεργασία, την αλληλεγγύη και την εμπλοκή της κοινότητας για κοινωνική αλλαγή.
4. Παρόλο που έχουν καταβληθεί συγκεκριμένες προσπάθειες για εισαγωγή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, πολιτικών και κατευθυντήριων γραμμών για την ειρήνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αντιρατσιστική εκπαίδευση, στην πράξη, η εκπαίδευση αποτυγχάνει να μεταφέρει το μήνυμα ότι η διαβίωση σε πολυπολιτισμικές, πολύγλωσσες και πολυθρησκευτικές κοινωνίες θα πρέπει να συνοδεύεται από ένταξη και ενσωμάτωση και όχι από απλή αφομοίωση των ατόμων με διαφορετικό υπόβαθρο ή δημογραφικό χαρακτήρα.

⁴ Το ψήφισμα 52/13 της Γενικής Συνέλευσης, Πολιτισμός Ειρήνης, A/RES/52/13 (20 Νοεμβρίου 1997), προσδιορίζει τον πολιτισμό της ειρήνης ως μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την πρόληψη της βίας και των βίαιων συγκρούσεων και ως μια εναλλακτική λύση στον πόλεμο και τη βία, που βασίζεται στην εκπαίδευση για την ειρήνη, στην προώθηση της βιώσιμης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, στη δημοκρατική συμμετοχή, στην ελεύθερη ροή πληροφοριών και στον αφοπλισμό. Διαθέσιμο στο <http://www.un-documents.net/a52r13.htm>.

5. Αν και, θεωρητικά, φαίνεται να υπάρχει πρόθεση για αλλαγή, για παράδειγμα όσον αφορά στην καλλιέργεια μιας κουλτούρας ειρήνης, στην πράξη αυτό συχνά δεν μεταφράζεται σε συγκεκριμένη παιδαγωγική δράση. Οι παραδοσιακές εκπαιδευτικές πρακτικές δεν τείνουν να καλλιεργούν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την εφαρμογή δεξιοτήτων επίλυσης συγκρούσεων, διαπραγμάτευσης και διαλόγου, ενεργού μη βίας και ενεργού πολιτότητας. Ταυτόχρονα, ακόμη και όταν διδάσκεται η κοινωνική αλλαγή, η επιτυχία ορίζεται με ακαδημαϊκούς όρους, με επίκεντρο την ακαδημαϊκή επίδοση και όχι την ποιοτική εκπαίδευση και τις ικανότητες των μαθητών/ριών για δημιουργία πιο δημοκρατικών, συμμετοχικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών.
6. **Σε ορισμένες πτυχές της σχολικής ζωής και της εκπαιδευτικής ηγεσίας, ακολουθείται μια αυστηρή προσέγγιση από πάνω προς τα κάτω**, στο πλαίσιο της οποίας ο διάλογος και η συμμετοχή δεν ενθαρρύνονται. Υπάρχει έλλειψη χώρων, συστημάτων και δομών για συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών φορέων σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος ή ανησυχίας. Επιπλέον, υπάρχουν περιορισμένες ευκαιρίες για δικτύωση μεταξύ και εντός των σχολείων και της κοινότητας. Τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι συγκεντρωτικά και τα σχολεία δεν έχουν σχεδόν καμία αυτονομία, γεγονός που, κατά καιρούς, περιορίζει τις ευκαιρίες γεφύρωσης του χάσματος μεταξύ της διδασκαλίας για κοινωνική αλλαγή και της εργασίας για την εδραίωσή της.
7. **Η εκπαίδευση στην Κύπρο αγνοεί τον κεντρικό ρόλο του διαδικτύου στη διαμόρφωση των αντιλήψεων και της ζωής των παιδιών και των νέων** και δεν το αναγνωρίζει ως πηγή πληροφόρησης ή/και παραπληροφόρησης. Οι παρωχημένες μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται στην επίσημη εκπαίδευση οδηγούν σε έλλειψη ενδιαφέροντος για τις γνώσεις, τις αξίες και τις στάσεις που προωθούνται στην τάξη, ενώ οι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται για την προπαγάνδα και τις ψευδείς ειδήσεις καταφέρνουν να επιδρούν στη διαμόρφωση των αντιλήψεων και των ιδεολογιών των νέων.
8. Όσον αφορά στη θεσμική υποστήριξη των προσπαθειών για την προώθηση της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ειρήνη, υπάρχει **έλλειψη μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης των στρατηγικών σχεδιασμών και δράσεων**. Αυτό δεν αφορά μόνο προγράμματα και δραστηριότητες μη τυπικής μάθησης για εκπαιδευτικούς και μαθητές/ριες, αλλά και επίσημες πολιτικές και προγράμματα που δρομολογούνται στο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσης. Η έλλειψη συστηματικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών σε θέματα που σχετίζονται με την προώθηση της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ειρήνη οδηγεί συχνά σε περιορισμένες, ανοργάνωτες και σποραδικές δραστηριότητες που δεν αντιμετωπίζουν επαρκώς το ρατσισμό, την ξενοφοβία, τον εθνοκεντρισμό, τις συνειδητές ή ασυνείδητες προκαταλήψεις, τις στάσεις και τη ρητορική μίσους στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Πόσο έχουμε προχωρήσει στην εκπαίδευση τα τελευταία 10 χρόνια; Πού βρίσκεται η εκπαίδευση όσον αφορά στη συμβολή της στη βιώσιμη ειρήνη στην Κύπρο;

Ευκαιρίες για αλλαγή

1. **Η πρόσβαση σε ευκαιρίες μη-τυπικής εκπαίδευσης έχει αυξηθεί χάρη στις επιτυχείς προσπάθειες της κοινωνίας των πολιτών να μεταφέρει τη διεθνή εμπειρία στην Κύπρο και να την προσαρμόσει στις τοπικές συνθήκες**, σεβόμενη τις ευαισθησίες όλων των κοινοτήτων. Έχουν δημιουργηθεί μικρά ρήγματα στις προκλήσεις που εντοπίστηκαν πιο πάνω σε σχέση με την εκπαίδευση και έχουν καταβληθεί προσπάθειες για την ανάδειξη της σημασίας της διδασκαλίας της Ιστορίας για τη συμφιλίωση. Ο ΟΙΔΕ έχει δημιουργήσει υλικό και κατευθυντήριες γραμμές για τη διδασκαλία της Ιστορίας, μεταξύ άλλων για «δύσκολα» ή αμφιλεγόμενα θέματα, τα οποία μπορούν να διευκολύνουν τις αναγκαίες συζητήσεις για τον πόλεμο, την ειρήνη, την ταυτότητα και τον/την «άλλο/η».
2. **Μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) δημιούργησαν φυσικούς χώρους**, όπως το *Σπίτι της Συνεργασίας* και το *Γκαράζ της Λεωφόρου Αμμοχώστου*. Μη-φυσικοί χώροι, όπως η ομάδα *bahçes*, μια πρωτοβουλία για την Ιστορία, έχουν επίσης δημιουργηθεί από συλλογικότητες, καλώντας ανθρώπους από διάφορα κοινωνικά στρώματα να προβληματιστούν πάνω σε ιστορικά θέματα και να συμμετάσχουν ενεργά σε διάλογο.
3. Επιπλέον, **προγράμματα όπως το “Imagine” προωθούν την επαφή μεταξύ μαθητών/ριών και εκπαιδευτικών από όλες τις κοινότητες, αμφισβητούν τα στερεότυπα, ευαισθητοποιούν για τη διαφορετικότητα και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της βιώσιμης ειρήνης**. Η επιτυχής υλοποίηση του “Imagine” από τον ΟΙΔΕ υπό την αιγίδα της Δικαιοδικής Τεχνικής Επιτροπής για την Εκπαίδευση με χρηματοδότηση από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Γερμανίας αύξησε την προβολή του οργανισμού, ιδίως ως προς την αντιρατσιστική εκπαίδευση και την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μεταξύ 2017-2022, συνολικά 6117 μαθητές και μαθήτριες συμμετείχαν στα δικαιοδικά εργαστήρια, συνοδευόμενοι/ες από 714 εκπαιδευτικούς. Άλλοι/ες 518 εκπαιδευτικοί συμμετείχαν στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών και 92 διευθυντές/ριες παρακολούθησαν το συνέδριο διευθυντικών στελεχών το 2019.

4. Κατά την τελευταία δεκαετία, άνθισαν πολλές νέες συμμαχίες και συνεργασίες μεταξύ διαφόρων φορέων, δίνοντας, έτσι, την ευκαιρία σε άτομα που δεν ασχολούνται παραδοσιακά με τις δραστηριότητες συμφιλίωσης να εκτεθούν σε άλλες αφηγήσεις. Για παράδειγμα, **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών και στις δύο πλευρές της διαχωριστικής γραμμής έχουν εντείνει τη συνεργασία τους με ΜΚΟ και έχουν υλοποιήσει δράσεις στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Συνδικαλιστικής Επιτροπής για την Εκπαίδευση (ETUCE)**. Ομοίως, οι ΜΚΟ έχουν δημιουργήσει συνεργασίες με φορείς χάραξης πολιτικής και εκπαιδευτικές αρχές τόσο στις κοινότητες όσο και διεθνώς, αποκτώντας έτσι περαιτέρω πρόσβαση σε ευκαιρίες συνεργασίας, δικτύωσης και χρηματοδότησης. Στην περίπτωση του ΟΙΔΕ, οι συνεργασίες με το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτέλεσαν τη ραχοκοκαλιά της άνθησης του οργανισμού.
5. **Η έναρξη λειτουργίας του Παρατηρητηρίου για τη Διδασκαλία της Ιστορίας στην Ευρώπη (Observatory on History Teaching in Europe) από το Συμβούλιο της Ευρώπης**, κύριος σκοπός του οποίου είναι η συλλογή και η διάθεση πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της Ιστορίας σε δεκαεπτά κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου, της Ελλάδας και της Τουρκίας, αποτελεί θετική εξέλιξη στην περιοχή.
6. Τα τελευταία χρόνια έχουν καταβληθεί προσπάθειες για τη μεταρρύθμιση του ελληνοκυπριακού και του τουρκοκυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος (για παράδειγμα, αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων και των ωρολογίων προγραμμάτων). Μια τέτοια προσπάθεια είναι η υιοθέτηση του «Κώδικα Δεοντολογίας κατά του Ρατσισμού και Οδηγού Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών» (2015), ενός ολιστικού πλαισίου για την αντιμετώπιση θεμάτων ρατσισμού και διακρίσεων στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, τα αναλυτικά προγράμματα Ιστορίας, που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του «Εργου Ανάπτυξης Προγραμμάτων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης» το 2016, έθεσαν ως κύριο στόχο την καλλιέργεια ατόμων που μπορούν να σκέφτονται κριτικά, που ασπάζονται μια κουλτούρα ειρήνης και δημοκρατίας, που σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες.

Το όραμα και οι προτεραιότητες του ΟΙΔΕ για τη βιώσιμη ειρήνη μέσω της εκπαίδευσης στην Κύπρο αναπτύσσονται στο παρόν έγγραφο πολιτικής, προκειμένου, τα επόμενα χρόνια, να επικαιροποιηθεί το έργο του οργανισμού, να δημιουργηθούν συμμαχίες με ενδιαφερόμενους φορείς στον τομέα της εκπαίδευσης για την ειρήνη, να αντληθεί υποστήριξη για το έργο του οργανισμού, να ενισχυθεί περαιτέρω ο τομέας της εκπαίδευσης για την ειρήνη και να διανεμηθεί αυτό το ολοκληρωμένο έγγραφο με προτάσεις πολιτικής σε ενδιαφερόμενους φορείς.

Όραμα

Ο Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας (ΟΙΔΕ) οραματίζεται μια εκπαίδευση που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για παιδιά, νέους/ες και εκπαιδευτικούς να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κύπρος σε σχέση με την υπέρχουσα κουλτούρα βίας⁵. Αυτό θα πρέπει να γίνει εξοπλίζοντας τους ανθρώπους με τις σχετικές γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις για τη δημιουργία μιας κουλτούρας ειρήνης και τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης μας με το περιβάλλον και το συνάνθρωπο. Με τον τρόπο αυτό, ο ΟΙΔΕ συμβουλευεται διεθνή έγγραφα και κατευθυντήριες γραμμές διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ⁶, η UNESCO⁷ και το Συμβούλιο της Ευρώπης⁸⁹.

Ακολουθούνται οι παρακάτω πέντε αρχές:

Η εκπαίδευση έχει ως στόχο την αντιμετώπιση των πιεστικών προκλήσεων που σχετίζονται με την κουλτούρα της βίας, και την προώθηση μιας κουλτούρας βιώσιμη ειρήνης. Ο ΟΙΔΕ οραματίζεται να συνεχίσει να βασίζεται το έργο του στην επιστημονική έρευνα και να ενημερώνεται από τις τελευταίες τάσεις στους τομείς της Ιστορικής Εκπαίδευσης, της Εκπαίδευσης για την Ειρήνη, της Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης και συναφών τομέων. Στο επίκεντρο αυτού του οράματος βρίσκεται η διασφάλιση της ύπαρξης σχετικών μηχανισμών αξιολόγησης, υποστήριξης και συντονισμού, οι οποίοι διευκολύνουν την εισαγωγή και εφαρμογή ποιοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την ανάπτυξη σύγχρονου

⁵ Της οποίας κύρια συστατικά είναι: η πίστη στην εξουσία που βασίζεται στη βία, η ύπαρξη κάποιου εχθρού, η αυταρχική διακυβέρνηση, η μυστικότητα και η προπαγάνδα, οι πολεμικοί εξοπλισμοί, η εκμετάλλευση των ανθρώπων και της φύσης, η πατριαρχία. <https://www.culture-of-peace.info/coropj/definition.html>.

⁶ Βλ.: Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), Απόφαση 2250 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (2015) που αναγνωρίζει ότι «οι νέοι δραματίζουν σημαντικό και θετικό ρόλο στη διατήρηση, προώθηση και προαγωγή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας».

⁷ Βλ.: UNESCO (2022). Μετασχηματίζοντας την εκπαίδευση για το μέλλον. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382765>. Βλ., επίσης, Sriprakash, A., Nally, D., Myers, K., & Ramos-Pinto, P. (2020). Μαθαίνοντας με το παρελθόν: Ρατσισμός, εκπαίδευση και επαναρρωτικά μέλλοντα. Έγγραφο που δημιουργήθηκε για την Έκθεση της UNESCO για το μέλλον της εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε από <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374045.locale=en>.

⁸ Βλ.: Συμβούλιο της Ευρώπης (2010). Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Πολιτικότητα και την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Σύσταση CM/Rec (2010)7 και Επεξηγηματικό Μνημόνιο. Στρασβούργο: Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης.

⁹ Βλ.: Συμβούλιο της Ευρώπης (2021). Το πλαίσιο αναφοράς των ικανοτήτων για τη δημοκρατική κουλτούρα εν συντομία. Στρασβούργο: Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://rm.coe.int/prems-004721-the-reference-framework-of-competences-for-democratic-cul/1680a27f24>.

εκπαιδευτικού υλικού. Η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να συνδέσει το τοπικό πλαίσιο με άλλες συγκρουσιακές και μετασυγκρουσιακές κοινωνίες, ώστε να διδαχθούμε από τις προκλήσεις και τις επιτυχίες άλλων χωρών.

Δημιουργούνται προσβάσιμοι, δυναμικοί και αποκεντρωμένοι εκπαιδευτικοί χώροι και δίκτυα που επιτρέπουν την άνθηση της συνεργατικής μάθησης και έρευνας. Ο ΟΙΔΕ αναγνωρίζει το ρόλο που διαδραματίζουν οι φυσικοί, εικονικοί, συναισθηματικοί και πνευματικοί χώροι και δίκτυα στην οικοδόμηση σχέσεων, στην ανταλλαγή τεχνογνωσίας, στη συνεργατική μάθηση και στη συν-δημιουργία υλικού. Ο ΟΙΔΕ οραματίζεται να δημιουργήσει νέους χώρους για να επιφέρει μια αλλαγή παραδείγματος στην εκπαίδευση, που θα περιλαμβάνει ποιότητα και καινοτομία, θα ευαισθητοποιεί και θα εμπνέει δράση για κοινωνική αλλαγή στις κοινότητες, διακοινοτικά και διεθνώς, αλλά και να δημιουργήσει πλατφόρμες για την αντιμετώπιση προκλήσεων που αφορούν στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην ειρήνη και στην αλληλεγγύη.

Η εκπαίδευση προωθεί όχι μόνο μια κριτική και δημοκρατική συνειδητοποίηση¹⁰, αλλά και την ενεργό πολιτικότητα και το πολιτικό θάρρος¹¹ για την ανάληψη δράσης κατά των διακρίσεων, της ξενοφοβίας, του ρατσισμού, του εξτρεμισμού, της βίας, της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, και υπέρ του διαπολιτισμικού διαλόγου και της αλληλεγγύης. Ο ΟΙΔΕ οραματίζεται μια εκπαίδευση που προετοιμάζει τα παιδιά και τους/τις νέους/ες να είναι ενεργοί φορείς της κοινωνικής αλλαγής και όχι θεατές. Ως μέρος αυτής της προσπάθειας, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε τη σχέση του ανθρώπινου και του μη ανθρώπινου και να επικεντρωθούμε στον εντοπισμό της καλύτερης παιδαγωγικής προσέγγισης για τη συμμετοχή μαθητών και μαθητριών σε απτές δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος.

Υπάρχει μια περιεκτική και συμμετοχική προσέγγιση που ακολουθεί διαδικασίες από κάτω προς τα πάνω, και δημοκρατικές διαδικασίες που αντιμετωπίζουν δημιουργικά και εποικοδομητικά το παρελθόν, ώστε να είμαστε σε θέση να επανεξετάζουμε θέματα που θεωρούνται αμφιλεγόμενα ή ευαίσθητα. Ο ΟΙΔΕ οραματίζεται μια εκπαίδευση που σέβεται τις πολλαπλές ταυτότητες των ανθρώπων και αποφεύγει μονολιθικές και ουσιοκρατικές αναπαραστάσεις του παρελθόντος.

Η εκπαίδευση ακολουθεί μια στρατηγική προσέγγιση όταν ασχολείται με ευαίσθητα θέματα, ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή και ευρεία εφαρμογή, καθώς και η βιωσιμότητα των διαφόρων πρωτοβουλιών. Ο ΟΙΔΕ προτείνει οι αρμόδιοι εκπαιδευτικοί φορείς (τόσο στην τυπική όσο και στη μη-τυπική εκπαίδευση) να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να συνεργαστούν, σχεδιάζοντας παρεμβάσεις με γνώμονα το συμφέρον όλων των κοινοτήτων, χωρίς να αφήσουν κανέναν/καμία πίσω.

¹⁰ Η δημοκρατική συνειδητοποίηση περιλαμβάνει τις ακόλουθες ιδιότητες: ενσυναίσθηση, δέσμευση, επαγγελματισμό, καταπολέμηση των προκαταλήψεων, δημιουργικότητα, χιούμορ, παρακίνηση, σεβασμό, ισότητα. Αυτές διαπερνούν όλες τις πτυχές της ζωής. <https://www.7xjung.de/en/>.

¹¹ Το πολιτικό θάρρος μπορεί να οριστεί ως μια μορφή ατομικής δράσης σε περιπτώσεις αδικίας, διακρίσεων και κακοποίησης σε μια κοινωνική κατάσταση. Schwan, G. Πολιτικό Θάρρος και Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια: Πώς να Επανακτήσουμε το Σεβασμό στις Θεμελιώδεις Αξίες της Δυτικής Δημοκρατίας. Social Research: An International Quarterly 71(1), 107-116. doi:10.1353/sor.2004.0024.

Οι εκπαιδευτικοί φορείς έχουν ευθύνες και ευκαιρίες που τέμνονται και ενίοτε αλληλοεπικαλύπτονται για την προώθηση της αλλαγής όσον αφορά το προαναφερθέν όραμα, τις προτεραιότητες και τις προτάσεις. Ο παρακάτω πίνακας περιγράφει το **οικοσύστημα των ενδιαφερόμενων φορέων**¹² και τους προβλεπόμενους ρόλους και τομείς συνεργασίας τους. Κατηγοριοποιούνται και τοποθετούνται ανάλογα με τη σχέση που έχουν ή που οραματιζόμαστε να αναπτύξουν με τον ΟΙΔΕ για την εφαρμογή των συστάσεων που θα περιγραφούν παρακάτω.

Ποιος/α πρέπει να αναλάβει δράση;

Μη-Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΜΚΟ)
Ευαισθητοποιούν περαιτέρω το κοινό μέσω εκστρατειών, προγραμμάτων και δραστηριοτήτων, παρέχουν χώρο για διάλογο σε όλες τις φωνές και υποστηρίζουν ή/και αμφισβητούν το έργο των φορέων χάραξης πολιτικής.

Η ερευνητική κοινότητα
Χαρτογραφεί τις ανάγκες και τις προκλήσεις, αναλύει τα αναλυτικά προγράμματα και τα σχολικά εγχειρίδια, προσφέρει συγκεκριμένες προτάσεις για δράση και καθοδηγεί τη χάραξη πολιτικής.

Οι εκπαιδευτικοί
Συμμετέχουν σε όλα τα στάδια της χάραξης πολιτικής, του σχεδιασμού, της εφαρμογής και της αξιολόγησης.

Οργανώσεις νεολαίας
Δημιουργούν δράσεις και προγράμματα και διεκδικούν το χώρο τους ως ενεργοί παράγοντες στις κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτικές διαδικασίες, προκειμένου να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν αποφάσεις.

Ποιος/α πρέπει να ερωτηθεί;

Συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών
Προσεγγίζουν τα κοινωνικά και εκπαιδευτικά ζητήματα συνδυαστικά, με ολοκληρωμένο τρόπο, δημιουργούν συμμαχίες και διεκδικούν ισότιμη πρόσβαση και ποιότητα στην εκπαίδευση.

Οι διευθύνσεις των σχολείων
Υιοθετούν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που αφορά όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής για να δημιουργήσουν συνθήκες για την καλλιέργεια μιας κουλτούρας ειρήνης με συμμετοχικό και δημοκρατικό τρόπο.

Τοπικές αρχές
Πρωθούν τις πρωτοβουλίες και τα προγράμματα της νεολαίας και των ΜΚΟ που σχετίζονται με την κουλτούρα της ειρήνης μέσα και από τις δικές τους δράσεις, προσεγγίζοντας τους/τις των κατοίκους, τους γονείς, τα παιδιά και τη νεολαία.

Σύνδεσμοι/ οργανώσεις γονέων
Συμμετέχουν σε διαδικασίες διαλόγου σχετικά με την εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων που αφορούν την προώθηση της βιώσιμης ειρήνης μέσω της εκπαίδευσης.

Ποιος/α πρέπει να υποστηρίξει τη βιωσιμότητα των δράσεων;

Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Υιοθετούν μια γλώσσα χωρίς αποκλεισμούς και προσεγγίσεις που βασίζονται στη μη βίαιη επικοινωνία και καθιστούν τους διάφορους φορείς υπεύθυνους για τις ενέργειές τους σχετικά με την εκπαίδευση.

Πολιτικά κόμματα
Αναπτύσσουν το εκπαιδευτικό τους όραμα, σχέδια δράσης, προτάσεις πολιτικής και μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Διεθνείς οργανισμοί
Διαδραματίζουν ρόλο μέσω χρηματοδότησης και υποστήριξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Κρατούν τις τοπικές αρχές και τις κυβερνήσεις υπόλογες σε διεθνείς συμφωνίες και πλαίσια.

Ιδιωτικός τομέας
Αναλαμβάνει εταιρική κοινωνική ευθύνη και συμβάλλει στην κοινωνική αλλαγή μέσω συμπράξεων, χρηματοδότησης, τεχνικής εμπειρογνωμοσύνης, κατάρτισης και δραστηριοτήτων υποστήριξης.

¹² Ο κατάλογος αυτός μπορεί να επεκταθεί περαιτέρω. Ωστόσο, για πρακτικούς λόγους, περιλαμβάνει κυρίως τους ενδιαφερόμενους φορείς, οι οποίοι ήταν μέρος της διαβούλευσης κατά τη διαδικασία εκπόνησης της παρούσας έκθεσης.

Στρατηγικές προτεραιότητες και προτάσεις πολιτικής

Υπό το πρίσμα του οράματος και των αρχών μας, στην επόμενη ενότητα παρουσιάζουμε τις **προτάσεις** μας¹³, όσον αφορά τέσσερις τομείς προτεραιότητας:

1. Αναλυτικά προγράμματα και εκπαιδευτικό υλικό
2. Κουλτούρα μάθησης και παιδαγωγικές προσεγγίσεις
3. Δίκτυα και χώροι συνεργασίας και ενεργητικής ενασχόλησης
4. Εκπαιδευτική πολιτική και πρακτικές

Προτεραιότητα 1: Αναλυτικά προγράμματα και εκπαιδευτικό υλικό

1. **Όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς** θα πρέπει να καλλιεργήσουν την πολυπρισματικότητα και το σεβασμό για τις πολλαπλές αφηγήσεις, ταυτότητες και απόψεις, ώστε να πραγματοποιείται ένας υγιής διάλογος, ξεκινώντας από νεαρή ηλικία. Αυτό μπορεί να γίνει με την ενσωμάτωση μεθοδολογικών εργαλείων όπως οι δημόσιες συζητήσεις, ο διάλογος και οι δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης σε όλα τα αναλυτικά προγράμματα, ώστε να μπορούν οι μαθητές/ριες να μαθαίνουν και να αντιμετωπίζουν αμφιλεγόμενα θέματα και να αναπτύξουν κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες. Αυτό μπορεί, επίσης, να γίνει με την προώθηση μιας ευρύτερης κατανόησης της πολιτότητας, όπου οι πολλαπλές ταυτότητες χαιρούν εκτίμησης.
2. **Όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς** θα πρέπει να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη για την ενίσχυση της συλλογικής ευθύνης και της ανθεκτικότητας ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε καταστάσεις κρίσης (συγκρούσεις, προσφυγικές κρίσεις, πανδημίες κ.λπ.).
3. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ** και οι **εκπαιδευτικοί** θα πρέπει να προωθήσουν τις βασικές αρχές της δημοκρατικής πολιτότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας και να προωθήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα σε επίπεδο πολιτικής καθώς και σε κοινότητες μάθησης σε όλο το φάσμα του αναλυτικού προγράμματος, αλλά και μέσω της συμμετοχής των μαθητών/ριών σε προγράμματα της κοινότητας και άλλες δραστηριότητες που έχουν πρακτικό και ουσιαστικό αντίκτυπο.
4. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας**, οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** και τα **πολιτικά κόμματα** θα πρέπει να ενσωματώσουν τα ζητήματα της ειρήνης, της πολιτότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της περιβαλλοντικής και **παγκόσμιας εκπαίδευσης**¹⁴ σε όλο το φάσμα των αναλυτικών

προγραμμάτων και να προσφέρουν συγκεκριμένες προτάσεις για τη διαχείριση τέτοιων θεμάτων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

5. Οι **ΜΚΟ**, οι **εκπαιδευτικοί** και οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** θα πρέπει να συνδέσουν ζητήματα στο μικρο-επίπεδο, όπως ψυχοκοινωνικά και ζητήματα ταυτότητας, με την αντιμετώπιση προβλημάτων στο μακρο-επίπεδο, όπως ο πόλεμος, οι συγκρούσεις, τα τραύματα, η ειρήνη. Ομοίως, τα τοπικά ζητήματα μπορούν να πλαισιωθούν ανάλογα, είτε σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή είτε σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, ώστε να υπάρχει η απαραίτητη απόσταση για να μπορούν να συζητηθούν ευαίσθητα θέματα.
6. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ** και οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** θα πρέπει να επενδύσουν στην πολυγλωσσική καθώς και τη **διαπολιτισμική εκπαίδευση**¹⁵ από την πρώιμη παιδική ηλικία, ώστε να συμβάλουν στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, στα εκπαιδευτικά επιτεύγματα και στη συμμετοχή στη δημοκρατική κουλτούρα, να υποστηρίξουν την εκπαιδευτική ένταξη των μεταναστών/ριών και των περιθωριοποιημένων μαθητών/ριών και να λειτουργήσουν ως εργαλείο για την αποδόμηση των στερεοτύπων και την ανταλλαγή εμπειριών. Αυτό θα πρέπει να συμβαδίζει με την προώθηση της πολυγλωσσίας, την εκμάθηση γλωσσών και τη διερεύνηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας στην Κύπρο.
7. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, η **ερευνητική κοινότητα** και οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** θα πρέπει να αναπτύξουν σύγχρονο και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό που να είναι σχετικό με τον πολιτισμό και τις παρούσες συνθήκες της χώρας, στη βάση κοινά αποδεκτών διεθνών πλαισίων και προτύπων, το οποίο θα προάγει την κριτική σκέψη, την πολυπρισματικότητα, την επίλυση προβλημάτων, τη συνεργασία, τις δεξιότητες διαμεσολάβησης και διαπραγμάτευσης, τον αναστοχασμό, τη συμπόνια και θα προάγει την **κριτική και ενεργητική ενσυναίσθηση**¹⁶, την αλληλεγγύη και την ειρηνική συνύπαρξη. Το υλικό θα πρέπει να διαδίδεται ευρέως και στρατηγικά μέσω της χρήσης τόσο μη παραδοσιακών όσο και παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης.

¹³ Ο κατάλογος των συστάσεων δεν είναι εξαντλητικός και μπορεί κάποιες φορές να επικαλύπτονται.

¹⁴ Η Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για την Παγκόσμια Εκπαίδευση έως το 2050 (Διακήρυξη του Δουβλίνου) προτείνει τον ακόλουθο ορισμό: «Η παγκόσμια εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση που επιτρέπει στους ανθρώπους να προβληματιστούν κριτικά για τον κόσμο και τη θέση τους σε αυτόν και να ανοίξουν τα μάτια, τις καρδιές και το μυαλό τους στην πραγματικότητα του κόσμου σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να κατανοούν, να φαντάζονται, να ελπίζουν και να ενεργούν για να δημιουργήσουν έναν κόσμο κοινωνικής και κλιματικής δικαιοσύνης, ειρήνης, αλληλεγγύης, ισότητας και ισονομίας, βιωσιμότητας του πλανήτη και διεθνούς κατανόησης. Περιλαμβάνει το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας, την κοινωνική ένταξη και μια αξιοπρεπή ζωή για όλους/ες, τώρα και στο μέλλον». Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3MipmHC>.

¹⁵ Το Συμβούλιο της Ευρώπης ορίζει το όραμα της πολυγλωσσικής και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ως τον εφοδιασμό των μαθητών και μαθητριών με «γλωσσικές και διαπολιτισμικές ικανότητες που θα τους επιτρέψουν να λειτουργούν αποτελεσματικά ως πολίτες/ιδες, να αποκτούν γνώσεις και να αναπτύξουν ανοιχτές στάσεις απέναντι στην ετερότητα». Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.coe.int/en/web/platform-plurilingual-intercultural-language-education/the-founding-principles-of-plurilingual-and-intercultural-education>.

¹⁶ Η κριτική και ενεργή ενσυναίσθηση συμβαδίζει με την κριτική σκέψη και τον αναστοχασμό και σημαίνει ότι πρέπει να συναναστρέφεται με τους/τις άλλους/ες στοχαστικά, να αντιμετωπίζεις τις ιδέες τους με προσοχή και να αναλαμβάνεις δράση για την αλλαγή. Βλέπε Ζεμπύλας, Μ. (2019), *Διδασκαλία για/για την ενσυναίσθηση στην εκπαίδευση για την ειρήνη* στο Ζ. Goldberg & S.C. Knittel (eds.), *Routledge Handbook of Perpetrator Studies* (σσ. 369-373), Νέα Υόρκη: Routledge.

Προσεκτικά σχεδιασμένες ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης για εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες σχολείων και άλλους/ες επαγγελματίες με βάση τις ανάγκες και τις προτεραιότητές τους για την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και αναστοχασμού

Προτεραιότητα 2: Προώθηση μιας διαφορετικής κουλτούρας μάθησης, που υποστηρίζεται από καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις και διαδικασίες

1. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής** και οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** θα πρέπει να επενδύσουν στην έρευνα στους τομείς της Ιστορικής Εκπαίδευσης και της Εκπαίδευσης για την Ειρήνη και να δημιουργήσουν μηχανισμούς στήριξης επιστημονικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που συμβάλλουν στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ θεωρίας και πράξης. Αυτό συμβαδίζει με την προσφορά προσεκτικά σχεδιασμένων ευκαιριών επαγγελματικής ανάπτυξης για εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες σχολείων και άλλους/ες επαγγελματίες με βάση τις ανάγκες και τις προτεραιότητές τους για την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και αναστοχασμού.
2. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **διευθύνσεις των σχολείων** και οι **σύνδεσμοι γονέων** θα πρέπει να επενδύσουν στην εκπαίδευση ενηλίκων και να προωθήσουν τη δια βίου μάθηση. Θα πρέπει να εμπλέκουν τις οικογένειες και να επικοινωνούν μαζί τους για να εξασφαλίζουν την επιτυχή εφαρμογή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για την ειρήνη.
3. Για να υποστηριχθεί ο πλουραλισμός στην κοινωνία, να αντιμετωπιστεί η παραπληροφόρηση γενικά και η καταπολεμηθεί ο εξτρεμισμός και η ριζοσπαστικοποίηση, οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, η **ερευνητική κοινότητα** και τα **μέσα ενημέρωσης** θα πρέπει να προωθήσουν τον ψηφιακό και μηντιακό γραμματισμό, όπως και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις αλγοριθμικές διαδικασίες στα συστήματα πρόσβασης στην πληροφορία και τους σχετικούς πιθανούς κινδύνους από την άκριτη κατανάλωση πληροφοριών. Θα πρέπει να αναγνωρίσουν παράλληλα την πιθανή συμβολή των αναδυόμενων τεχνολογιών (όπως η εικονική πραγματικότητα και η τεχνητή νοημοσύνη) στην ειρήνη, την αλληλεγγύη και την ενσυναίσθηση.
4. **Όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς** θα πρέπει να καλλιεργούν μια κουλτούρα εγρήγορης ώστε οποιοσδήποτε δράσεις ή ενέργειες να συμβαδίζουν με τις τρέχουσες τάσεις, πρακτικές, κινήματα και ορολογία.
5. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **εκπαιδευτικοί** και οι **οργανώσεις νεολαίας** θα πρέπει να αναπτύξουν την πολιτική ευαισθητοποίηση των μαθητών/ριών (δημοκρατικά δικαιώματα και αξίες), την αίσθηση της συμμετοχής και της δράσης και να ενισχύσουν το πολιτικό τους θάρρος. Το πολιτικό θάρρος επιτρέπει την καλλιέργεια της ατομικής δράσης και λογοδοσίας και ενδυναμώνει τα άτομα.
6. Οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας** και οι **εκπαιδευτικοί** θα πρέπει να συνδέσουν τις αξίες και τις δεξιότητες που

συνδέονται με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, το πολιτικό θάρρος και τη δημοκρατική συνειδητοποίηση με την επιχειρηματικότητα και την απασχολησιμότητα, ώστε να είναι σημαντικές για τους/τις νέους/ες και να μπορούν να διευρύνουν τις μελλοντικές εκπαιδευτικές και εργασιακές τους ευκαιρίες.

7. Οι **ΜΚΟ** και οι **εκπαιδευτικοί** θα πρέπει να συνδέουν την Ιστορική Εκπαίδευση με το παρόν και τα τρέχοντα γεγονότα προκειμένου να αυξήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών/ριών και να τους/τις εμπλέξουν σε διάλογο. Θα πρέπει, επίσης, να στοχεύουν στην καλλιέργεια της ιστορικής κατανόησης, ενισχύοντας, έτσι, τη συλλογιστική ικανότητα των μαθητών/τριών, αντλώντας μαθήματα για το μέλλον και εμπνέοντας δράσεις για κοινωνική αλλαγή. Ταυτόχρονα, οι **ΜΚΟ** και οι **εκπαιδευτικοί** θα πρέπει να προωθήσουν την ανταλλαγή ιστορικών αφηγήσεων μεταξύ διαφορετικών γενεών, ώστε να βοηθήσουν τη διαδικασία συμφιλίωσης και οικοδόμησης της ειρήνης, η οποία μπορεί να διευκολυνθεί και διαμέσου της διαχείρισης ζητημάτων που σχετίζονται με τη μνήμη και το τραύμα.
8. Προκειμένου να προωθηθεί η συμμετοχικότητα, οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **εκπαιδευτικοί** και οι **τοπικές αρχές** θα πρέπει να διαμορφώνουν και να διαφοροποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα με βάση τη συμβολή όλων των εκπαιδευόμενων και τις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες.
9. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **εκπαιδευτικοί** και τα **πολιτικά κόμματα** θα πρέπει να χρησιμοποιούν μια συνεργατική προσέγγιση, που θα επιτρέπει στους/στις μαθητές/ριες ή στους/στις συμμετέχοντες/ουσες να ανταλλάσσουν απόψεις και ιδέες για να αναπτύξουν ένα κοινό όραμα, χρησιμοποιώντας τον ιστορικό διάλογο, ο οποίος υπό τις κατάλληλες συνθήκες, μπορεί να αποτελέσει εργαλείο ύψιστης σημασίας στη διαδικασία εκπαιδευτικής αλλαγής για την ειρήνη.
10. Οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας**, οι **εκπαιδευτικοί** και οι **τοπικές αρχές** θα πρέπει να χρησιμοποιούν θέματα κοινού ενδιαφέροντος και οριζόντια ζητήματα για να παραμείνουν επίκαιροι, να προσελκύσουν νέα ακροατήρια και να προωθήσουν τη συλλογική ευθύνη και δράση. Για παράδειγμα, υπό το πρίσμα των πρόσφατων περιβαλλοντικών καταστροφών στο νησί, απαιτείται συνεργασία μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Σε πιο γενικό επίπεδο, μια προσέγγιση που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί είναι η προοπτική της «Πατρίδας Γης», η οποία προτείνει ότι όλοι οι άνθρωποι στον πλανήτη σχηματίζουμε μια «παγκόσμια κοινότητα με κοινό πεπρωμένο»¹⁷ και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να σκεφτόμαστε αλληλέγγυα ως πολίτες/ιδες του κόσμου, ξεπερνώντας έτσι, τις συγκρούσεις μεταξύ μας. Η σύνδεση της εκπαίδευσης με τα προβλήματα του πραγματικού κόσμου μπορεί, επίσης, να ενισχύσει τις συνεργασίες μεταξύ του σχολείου και της κοινότητας.

¹⁷ Morin, E. & Kern, A. B. (1999). *Πατρίδα Γη: Μανιφέστο για τη νέα χλιετία*. Cresskill: Hampton Press. Εμπνευσμένη από το βιβλίο, η εκστρατεία Homeland Earth Campaign του Αυστριακού Κέντρου Ερευνών για την Ειρήνη (ASPR) υλοποιήθηκε το 2021. <https://www.globalcitizenshipfoundation.org/article/education-for-homeland-earth-framework-to-mainstream-global-citizenship-education-the-austrian-experience>.

Προτεραιότητα 3: Δημιουργία νέων δικτύων και χώρων συνεργασίας και ενεργητικής ενασχόλησης

1. Οι **ΜΚΟ** και οι **οργανώσεις νεολαίας** θα πρέπει να συνεργαστούν με τις τοπικές αρχές, τα κοινοτικά εκπαιδευτικά κέντρα και τα ιδρύματα (όπως οι τοπικοί ιστορικοί σύλλογοι, τα μουσεία και τα πανεπιστήμια) για να οικοδομήσουν σχέσεις και να συμμετάσχουν σε διαβουλεύσεις με τις κοινότητες, τις τοπικές ΜΚΟ και τη νεολαία σε όλους τους τομείς, αναπτύσσοντας έτσι κοινά προγράμματα και στρατηγικές και υποστηρίζοντας την υπάρχουσα έρευνα και πρακτικές.
2. Οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας**, οι **εκπαιδευτικοί** και οι **διευθύνσεις των σχολείων** θα πρέπει να δημιουργήσουν προσβάσιμους, εναλλακτικούς και αυτόνομους, ασφαλείς χώρους, όπου θα μπορεί να λαμβάνει χώρα η εκπαιδευτική διαδικασία έξω από τη σχολική τάξη στο ύπαιθρο, με βιωματικό τρόπο και επιτόπου ενώ, ταυτόχρονα, θα πρέπει να αξιοποιήσουν την τεχνολογία και τις πλατφόρμες τηλεδιάσκεψης για να διατηρήσουν τους εκπαιδευτικούς χώρους ζωντανούς εικονικά όταν οι άνθρωποι δεν μπορούν να συναντηθούν με φυσική παρουσία.
3. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ** και η **ερευνητική κοινότητα** θα πρέπει να δημιουργήσουν διεπιστημονικές συνεργασίες, συμμαχίες και δίκτυα σε όλη την Κύπρο και διεθνώς με διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς (όπως πανεπιστήμια, άλλες ερευνητικές κοινότητες, ακαδημαϊκούς, καλλιτέχνες, φορείς χάραξης πολιτικής). Αυτό αποσκοπεί στην ανταλλαγή τεχνολογίας, τη συνδιαμόρφωση καινοτόμου διδακτικού και μαθησιακού υλικού, ψηφιακών εργαλείων, ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων και δημοσιεύσεων, και στη μεγιστοποίηση των πιθανοτήτων επιτυχίας κάθε παρέμβασης που στοχεύει σε μια αλλαγή παραδείγματος στην εκπαίδευση για κοινωνική αλλαγή.
4. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής** και οι **διευθύνσεις των σχολείων** θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν την **από κοινού εκπαίδευση**¹⁸ (shared education) ως πλατφόρμα για να αυξηθούν οι διακοινοτικές επαφές, η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων κοινοτήτων στην Κύπρο μέσω της εκπαίδευσης, και να εξετάσουν τη δυνατότητα επέκτασης αυτής της στρατηγικής και της σταδιακής προώθησης δομών **μεικτής εκπαίδευσης**¹⁹ (integrated education) για όσους/ες επιθυμούν αυτή την επιλογή.
5. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής** θα πρέπει να δημιουργήσουν μια πλατφόρμα συντονισμού μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών συστημάτων στην Κύπρο, καθώς και μεταξύ της τυπικής και της μη-τυπικής εκπαίδευσης,

για τον εντοπισμό θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος, όπως η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και του περιβάλλοντος και η εξάλειψη της ρητορικής μίσους, όλων των μορφών διακρίσεων και της ξενοφοβίας από τα αναλυτικά προγράμματα, τα σχολικά εγχειρίδια και τις σχολικές πρακτικές, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO και του Συμβουλίου της Ευρώπης.

6. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ** και οι **διεθνείς οργανισμοί** θα πρέπει να προωθήσουν διεθνή προγράμματα ανταλλαγής για νέους/ες και εκπαιδευτικούς, ώστε άτομα με διαφορετικές απόψεις να αλληλεπιδρούν, να συνδέουν το τοπικό με το περιφερειακό και το παγκόσμιο και να μαθαίνουν από τη διεθνή εμπειρία.
7. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής** και οι **ΜΚΟ** θα πρέπει να αναγνωρίσουν το ρόλο της διασποράς στην οικοδόμηση της ειρήνης και να συνεργαστούν με τα σχολεία της διασποράς για προώθηση αυτού του στόχου.
8. Οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας**, οι **εκπαιδευτικοί**, οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** και οι **διευθύνσεις των σχολείων** θα πρέπει να αναπτύξουν σχέσεις με τις αρχές και τους φορείς λήψης αποφάσεων και να εξασφαλίσουν τη συνεργασία τους, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή υλοποίηση των σχεδίων και δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την εκπαίδευση για την ειρήνη και να καλλιεργηθεί η αίσθηση της οικειοποίησης της διαδικασίας από τους εκπαιδευτικούς φορείς, καθώς και να οικοδομηθεί εμπιστοσύνη προς την κοινωνία των πολιτών.

Προτεραιότητα 4: Μια νέα και δημοκρατική προσέγγιση της εκπαιδευτικής πολιτικής και πρακτικών

1. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, η **ερευνητική κοινότητα** και τα **πολιτικά κόμματα** θα πρέπει να δημιουργήσουν μηχανισμούς, σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης, που θα εφαρμόζουν μια επιστημονική προσέγγιση για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τη χάραξη πολιτικής με τη συμβολή εμπειρογνομόνων στον τομέα της εκπαίδευσης και την ενεργό συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων.
2. Οι **φορείς χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών** και οι **διευθύνσεις των σχολείων** θα πρέπει να στηρίζουν τα σχολεία για την ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση πολιτικών κατά των διακρίσεων και αντιρατσιστικών πολιτικών σε ολόκληρο το φάσμα των δραστηριοτήτων του σχολείου, αντί για εφαρμογή μεμονωμένων δραστηριοτήτων. Θα πρέπει, επίσης, να παρέχουν διαρκή καθοδήγηση και υποστήριξη στους/στις εκπαιδευτικούς, ώστε να διασφαλίζεται η επιτυχής εφαρμογή ολιστικών σχολικών προσεγγίσεων.
3. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, η **ερευνητική κοινότητα**, οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών**, οι **διευθύνσεις των σχολείων** και τα **πολιτικά κόμματα** θα πρέπει να καλλιεργήσουν μια δημοκρατική κουλτούρα, θίγοντας ζητήματα εξουσίας και προνομίων και δημιουργώντας ισότιμες δομές εξουσίας.

4. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας** και τα **πολιτικά κόμματα** θα πρέπει να καλλιεργήσουν την ανθεκτικότητα έναντι της ριζοσπαστικοποίησης και του εξτρεμισμού μέσω της ανάπτυξης πολιτικών και πλατφορμών που προωθούν την ψυχική υγεία και περιβάλλοντα εργασίας που χαρακτηρίζονται από ενσυνειδητότητα, τόσο στην τυπική όσο και μη τυπική εκπαίδευση.
5. **Όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς** θα πρέπει να χρησιμοποιούν γλώσσα χωρίς αποκλεισμούς, καταπολεμώντας τις διακρίσεις στη βάση της εθνικότητας, της κοινοτικής καταγωγής, της ηλικίας, του φύλου ή της φυλής, αναγνωρίζοντας παράλληλα τη δύναμη της γλώσσας στην ενίσχυση των προκαταλήψεων, του ρατσισμού και του μίσους ενώ παράλληλα θα πρέπει να έχουν επίγνωση των διαφορετικών τρόπων με τους οποίους οι άνθρωποι μπορεί να αντιμετωπίζουν την καταπίεση ή τα προνόμια λόγω της αλληλοεπικάλυψης των κοινωνικών και πολιτικών ταυτοτήτων.
6. **Όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη** θα πρέπει να δημιουργήσουν πλαίσια και πλατφόρμες, ή να χρησιμοποιήσουν τα ήδη υπάρχοντα, που θα δώσουν στα παιδιά και τη νεολαία τη δυνατότητα να συμμετέχουν ουσιαστικά στο διάλογο και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
7. Οι **εκπαιδευτικοί** και οι **διευθυντές/ριες των σχολείων** θα πρέπει να επενδύουν στον έγκαιρο εντοπισμό και την ενδυνάμωση των περιθωριοποιημένων ομάδων/μαθητών/μαθητριών που βρίσκονται σε κίνδυνο, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλοι/ες αισθάνονται μέρος της διαδικασίας και συμμετέχουν ισότιμα.
8. Οι **υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής**, οι **ΜΚΟ**, οι **οργανώσεις νεολαίας**, οι **εκπαιδευτικοί**, οι **συνδικαλιστικές οργανώσεις εκπαιδευτικών**, οι **διευθυντές/ριες σχολείων** και οι **τοπικές αρχές** θα πρέπει να τονίσουν τη σημασία της αύξησης των ουσιαστικών επαφών για τον εξανθρωπισμό των ιστορικών «άλλων» και για το άνοιγμα προς νεοαφιχθέντες πληθυσμούς και ευάλωτες ομάδες.

Δημιουργία μηχανισμών σε διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης που θα εφαρμόζουν μια επιστημονική προσέγγιση για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και τη χάραξη πολιτικής με τη συμβολή εμπειρογνομόνων στον τομέα της εκπαίδευσης και την ενεργό συμμετοχή διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων.

Ως Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας (ΟΙΔΕ), αναγνωρίζουμε την ανάγκη για διαρθρωτικές αλλαγές και τη σημασία της ενεργού και συνεπούς υποστήριξης και συνεργασίας όλων των ενδιαφερόμενων μερών για το όραμα της βιώσιμης ειρήνης, ανεξάρτητα από τις διαφορετικές προοπτικές και αφηγήσεις, αλλά και τις ειρηνευτικές διαδικασίες. Αναγνωρίζουμε, επίσης, ότι οι προσπάθειες και οι παρεμβάσεις θα πρέπει να εισάγονται σταδιακά, λαμβάνοντας υπόψη τις συγκυρίες και το πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών και παγκόσμιων προκλήσεων και εξελίξεων. Κανένας μεμονωμένος οργανισμός ή ενδιαφερόμενος φορέας δεν φέρει την αποκλειστική ευθύνη για την προώθηση του οράματος και των συστάσεων του ΟΙΔΕ. Αντίθετα, η επίτευξη καθενός από αυτούς τους στόχους θα λάβει χώρα μόνο εάν οι ενδιαφερόμενοι φορείς συντονίσουν τις προσπάθειές τους για αμοιβαία συμφωνημένα αποτελέσματα. Έτσι, ένα σημαντικό στοιχείο της εφαρμογής αυτής της στρατηγικής είναι η προώθηση περαιτέρω συντονισμού και συνεργασίας, χτίζοντας παράλληλα στα προηγούμενα επιτεύγματα του ΟΙΔΕ. Σε αυτή την προσπάθεια, ο ΟΙΔΕ δεσμεύεται να επιδείξει ηγετικό ρόλο στο να φέρει μαζί τους διάφορους φορείς. Για τη διευκόλυνση της διαδικασίας, οι προτάσεις που περιγράφονται στην παρούσα στρατηγική θα μεταφραστούν σε ένα πολυετές σχέδιο δράσης και οι σχετικές δράσεις θα παρακολουθούνται και θα αξιολογούνται.

Η εκπαίδευση πρέπει να μετασχηματιστεί ώστε να μην υπάρχουν αποκλεισμοί και να προωθήσει τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών, ώστε να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των μεταρρυθμίσεων που προτείνονται. Πρέπει να ακολουθηθεί μια τεκμηριωμένη και διεπιστημονική προσέγγιση. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί φορείς πρέπει να εφαρμόσουν δημιουργικές και καινοτόμες εκπαιδευτικές λύσεις που περιλαμβάνουν την ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων και ηλεκτρονικών πηγών και μαθημάτων. Στόχος της εκπαίδευσης είναι να είναι μαθητοκεντρική, εξοπλίζοντας τους/τις μαθητές/ριες ως ενεργούς πολίτες/ιδες. Η βιώσιμη ειρήνη είναι μια διαδικασία αλλαγής που απαιτεί τη δημιουργία προσβάσιμων, αποκεντρωμένων και εναλλακτικών χώρων και δικτύων συνεργασίας. Αυτά τα βήματα μπορούν να μας επιτρέψουν να οικοδομήσουμε εμπιστοσύνη και να σεβαστούμε τη διαφορετικότητα τόσο σε διακοινοτικό επίπεδο όσο και μέσα στις ίδιες τις κοινότητες.

Ο ΟΙΔΕ αναγνωρίζει ότι ακόμη και οι μικρές ρήξεις στο σύστημα είναι μικρές νίκες και αξίζει να τις γιορτάσουμε. Συμβάλλουν επίσης στην ψυχοκοινωνική ανθεκτικότητα όσων εργάζονται για την ειρήνη μέσω της εκπαίδευσης. Ο ΟΙΔΕ αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση δεν είναι το μοναδικό εργαλείο για τη βιώσιμη ειρήνη, ωστόσο, θεωρεί ότι μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικό μετασχηματισμό της κοινωνίας.

¹⁸ Η εκπαιδευτική αρχή της Βόρειας Ιρλανδίας ορίζει την από κοινού εκπαίδευση ως: «Σχολεία από διαφορετικούς τομείς που συνεργάζονται για να παρέχουν ευκαιρίες στους/στις μαθητές/ριες, το προσωπικό και την κοινότητα να συμμετάσχουν σε συνεργατικές και ουσιαστικές μαθησιακές εμπειρίες». <https://www.eani.org.uk/parents/shared-education>.

¹⁹ Τα μεικτά σχολεία στην περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας εξασφαλίζουν ότι τα παιδιά με διαφορετικό υπόβαθρο εκπαιδεύονται μαζί. <https://www.education-ni.gov.uk/articles/integrated-schools>.

Association for Historical Dialogue and Research (AHDR) The Association for Historical Dialogue and Research is an inter-communal, non-profit and non-governmental organization established in 2003 in Nicosia, Cyprus. The AHDR envisions to contribute to the advancement of dialogue, critical thinking and intercultural understanding amongst teachers, students, and the general public by providing access to various learning opportunities for all. More specifically, the AHDR promotes the study and research of the History of Cyprus in a critical and comprehensive way; develops supplementary educational material for educators and students in relation to History and Peace/ Anti-racist Education to be shared and used in and beyond classrooms; increases public awareness on the importance of dialogue and multiperspectivity; promotes a Culture of Peace and Non-Violence through education at a local, national and international level. In 2011 the AHDR opened the Home for Cooperation (H4C), a unique educational, cultural and community center in the heart of Nicosia, in the UN Buffer Zone.

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR) Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR), 2003 yılında Lefkoşa'da kurulan toplumlararası, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. AHDR, herkes için öğrenme olanakları sunarak eğitimciler, öğrenciler ve toplum genelinde diyalog, eleştirel düşünce ve kültürlerarası anlayışı geliştirmek için katkı koymayı amaçlar. AHDR, Kıbrıs tarihinin eleştirel ve kapsamlı biçimde araştırılmasını teşvik eder; paylaşılacak ve sınıf içinde ve de dışında kullanılmak üzere Tarih ve Barış Kültürü/ırkçılık Karşıtı Eğitim konularında ek eğitim materyalleri geliştirir; diyalog ve çoklu bakışaçıları konularında toplum genelinin farkındalığını artırır; eğitim aracılığıyla yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde Barış ve Şiddetsizlik Kültürü'nü teşvik eder. 2011 yılında AHDR, eğitsel, kültürel bir toplum merkezi olan Dayanışma Evi'ni (H4C) açmıştır.

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας (ΟΙΔΕ) Ο Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας (ΟΙΔΕ) είναι ένας πολυκοινοτικός, μη κυβερνητικός και μη κερδοσκοπικός οργανισμός, ο οποίος ιδρύθηκε στη Λευκωσία το 2003. Ο ΟΙΔΕ αποσκοπεί στο να συμβάλει στην προώθηση του διαλόγου, της κριτικής σκέψης και της διαπολιτισμικής κατανόησης μεταξύ των εκπαιδευτικών, των μαθητών/ριών και του ευρύτερου κοινού, παρέχοντας πρόσβαση σε διάφορες ευκαιρίες μάθησης για όλους/ες. Συγκεκριμένα, ο ΟΙΔΕ προωθεί τη μελέτη και την έρευνα της Ιστορίας της Κύπρου με κριτικό και ολοκληρωμένο τρόπο και αναπτύσσει συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς και μαθητές/ριες σχετικό με την Ιστορία και την Εκπαίδευση για την Ειρήνη/Αντιρατσιστική Εκπαίδευση. Το υλικό διανέμεται και χρησιμοποιείται εντός και εκτός των τάξεων, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τη σημασία του διαλόγου και της πολυπρισματικότητας και προωθεί μια κουλτούρα ειρήνης και μη βίας μέσω της εκπαίδευσης σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το 2011 ο ΟΙΔΕ ίδρυσε το Σπίτι της Συνεργασίας (H4C), ένα μοναδικό εκπαιδευτικό, πολιτιστικό και κοινοτικό κέντρο στην καρδιά της Λευκωσίας, στην ελεγχόμενη από τον ΟΗΕ νεκρή ζώνη.

www.ahdr.info

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου
και Έρευνας **association**
for historical dialogue
and research tarihsel
diyalog ve araştırma derneği

ISBN 978-9963-703-53-1